

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

SUURKODA

KOHTUASI AVOTIŅŠ vs. LÄTI

(Kaebus nr 17502/07)

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

23. mai 2016. a

Kohtuotsus on lõplik, kuid seda võidakse keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Avotiņš vs. Lāti,

Euroopa Inimõiguste Kohus suurkojana, kuhu kuuluvad

esimees Andrés Sajó,
kohtunikud Işıl Karakaş,
Josep Casadevall,
Elisabeth Steiner,
Ján Šikuta,
Nona Tsotsoria,
Ganna Yudkivska,
André Potocki,
Paul Lemmens,
Aleš Pejchal,
Faris Vehabović,
Ksenija Turković,
Egidijus Kūris,
Robert Spano,
Iulia Antoanella Motoc,
Jon Fridrik Kjølbro,
ad hoc-kohtunik Jautrīte Briede

ja *suurkoja sekretäri asetäitja* Johan Callewaert,

olles pidanud nõu kinnisel istungil 8. aprillil 2015 ja 23. märtsil 2016,
tegi viimasena nimetatud kuupäeval järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb Lāti kodaniku Pēteris Avotiņši (edaspidi: kaebaja) 20. veebruaril 2007 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi: konventsioon) artikli 34 alusel kohtule Küprose Vabariigi ja Lāti Vabariigi vastu esitatud kaebusel (nr 17502/07).

2. Kaebajat esindas esialgu Riia advokaat J. Eglītis. Suurkojas esindas teda samuti Riia advokaat L. Liepa. Lāti Vabariiki (edaspidi: vastustajariik) esindas algselt I. Reine, seejärel K. Lice.

3. Kaebus esitati algselt Küprose ja Lāti vastu. Kaebaja väitis eelkõige seda, et Küprose kohus kohustas teda tasuma lepingujärgset võlga, ilma et teda oleks nõuetekohaselt kohtusse kutsutud või tagatud tema kaitseõiguste teostamine. Lisaks kaebas ta asjaolu üle, et Lāti kohtud andsid korralduse Küprose kohtuotsuse täitmiseks Lātis. Ta väitis, et rikuti tema õigust õiglasele kohtumenetlusele, mis on tagatud konventsiooni artikli 6 lõikega 1.

4. Algselt määrati kaebus lahendamiseks EIK-i kolmandale osakonnale (kohtureeglite 52. reegli lg 1). Nimetatud osakonna koda tunnistas 30. märtsi 2010. aasta osaotsusega kaebuse vastuvõetamatuks aegumise tõttu niivõrd, kuivõrd see puudutas Küprost (konventsiooni artikli 35 lõikes 1 sätestatud kuuekuulise tähtaja järgimata jätmise tõttu). Lātit puudutavas osas otsustas koda teavitada Lāti Vabariiki konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel esitatud kaebusest ja tunnistada kaebuse ülejäänud osa vastuvõetamatuks.

5. 1. veebruaril 2011 muudeti EIK-i osakondade koosseise ja kaebus määrati lahendamiseks neljandale osakonnale (reeglite 25. reegli lg 1 ja 52. reegli lg 1).

6. Nimetatud osakonna koda, kuhu kuulusid esimees Päivi Hirvelä, kohtunikud Ineta Ziemele, George Nicolaou, Ledi Bianku, Zdravka Kalaydjieva, Vincent A. De Gaetano ja

Krzysztof Wojtyczek ning osakonna sekretär Françoise Elens-Passos, tegi 25. veebruaril 2014 otsuse, milles leidis häälteenamusega, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei rikutud. Kohtuotsusele lisati kohtunike Ziemele, Bianku ja De Gaetano ühine eriarvamus.

7. 23. mail 2014 taotles kaebaja konventsiooni artikli 43 ja 73. reegli alusel asja edasisaatmist suurkojale. 8. septembril 2014 rahuldask suurkoja vastav kolleegium taotluse.

8. Suurkoja koosseis määrati seejärel konventsiooni artikli 26 lõigete 4 ja 5 ning 24. reegli kohaselt. Kuna Lätist valitud kohtuniku koht oli vahepeal kohtuniku Ineta Ziemele lahkumise tõttu vabaks jäänud, määras kohtu esimees *ad hoc*-kohtunikuks Jautrīte Briede (konventsiooni artikli 26 lg 4 ja 29. reegli lg 1).

9. Vastustajariik esitas kirjaliku sisulise seisukoha, aga kaebaja viitas väidetele, mis ta oli esitanud oma taotluses asja edasisaatmiseks suurkojale. Seisukohad esitasid ka Eesti Vabariik, Euroopa Komisjon ja Centre for Advice on Individual Rights in Europe (AIRE Centre), kellele esimees oli andnud loa sekkuda kirjalikku menetlusse (konventsiooni artikli 36 lg 2 ja 44. reegli lg 3). Euroopa Komisjonile anti luba osaleda ka suulisel kohtuistungil.

10. Lisaks otsustas kohtu esimees õigusemõistmise huvides kutsuda ka Küprose valitsuse asja sekkuma ning esitama selgitusi ja märkusi asjassepuutuvate Küprose seaduste kohta (konventsiooni artikli 36 lg 2 ja 44. reegli lg 3). Küpros võttis kutse vastu ja esitas oma seisukoha 4. veebruaril 2015.

11. Avalik kohtuistung toimus inimõiguste hoones Strasbourgis 8. aprillil 2015 (59. reegli lg 3).

Kohtuistungil osalesid:

(a) *kaebaja nimel*

L. LIEPA,

kaitsja,

M. ŠKIŅĶIS,

M. PĒTERSONS,

nõunikud,

P. AVOTIŅŠ,

kaebaja;

(b) *vastustajariigi nimel*

K. LĪCE,

esindaja,

S. KAULIŅA,

advokaat,

A. ZIKMANE,

D. PALČEVSKA,

nõunikud;

(c) *Euroopa Komisjoni nimel*

H. KRÄMER,

advokaat.

EIK kuulask ära L. Liepa, K. Līce ja H. Krämeri sõnavõtud ning nende vastused kohtunike esitatud küsimustele.

12. Asenduskohtunikud Elisabeth Steiner, Nona Tsotsoria ja Paul Lemmens vahetasid välja esimehe Dean Spielmanni ja kohtunikud Mark Villigeri ja Isabelle Berro, kes lahkusid EIK-ist ametiaja lõppemise tõttu ega saanud sellepärast osaleda asja edasisel arutamisel (kohtureeglite 24. reegli lõiked 3 ja 4). Kohtu aseesimees kohtunik András Sajó võttis üle suurkoja esimehe koha antud asjas (10. reegel).

ASJAOLUD

I. KOHTUASJA ASJAOLUD

13. Kaebaja on sündinud 1954. aastal ja elab Garkalnes (Riia piirkond). Käesoleva kaebuse teemaks olevate sündmuste ajal tegutses ta investeerimisnõustajana.

A. Menetlus Limassoli Piirkonnakohtus

14. 4. mail 1999 allkirjastasid kaebaja ja Küprose seaduste alusel asutatud äriühing F.H. Ltd. notari juures võla tunnustamise akti. Akti tingimuste järgi avaldas kaebaja, et ta laenas F.H. Ltd.-lt 100 000 USA dollarit (USD) ja kohustus nimetatud summa koos intressiga tagasi maksta 30. juuniks 1999. Akt sisaldas ka õiguse ja jurisdiktsiooni valiku sätteid, mille järgi reguleerib akti igas küsimuses Küprose õigus ja Küprose kohtutel on mitmeerandlik jurisdiktsioon aktist tulenevate vaidluste lahendamiseks. Kaebaja aadressiks märgiti G. tänav Riias ja sellele viidati järgmiselt:

„KASULIKU JA VÄÄRTUSLIKU VASTUTASU EEST MINA, PĒTERIS AVOTIŅŠ,
aadress [nr], G. [tänav], 3. korrus, Riia, Lāti, [sihtnumber] LV-..., (edaspidi: laenusaja) [---]”

15. 2003. aastal algatas F.H. Ltd. kaebaja vastu menetluse Limassoli Piirkonnakohtus (*Επαρχιακό Δικαστήριο Λεμεσού*, Küpros), väites, et kaebaja ei ole eespool nimetatud võlga tagasi maksnud, ja taotledes, et kaebajat kohustataks tasuma põhivõlga koos intressiga. Strasbourgis toimunud menetluses avaldas kaebaja, et ta oli võla tegelikult tagasi maksnud juba enne menetluse algatamist Küprose kohtus, kuid mitte kõnealuse rahasumma maksmisega F.H. Ltd.-le, vaid muude F.H. Ltd. emaettevõtte kapitaliga seotud vahenditega. Samas tunnistas ta, et dokumentaalsed tõendid selle kohta puuduvad. Vastustajariik vaidles kaebajale vastu.

16. 27. juuni 2003. aasta korralduses andis piirkonnakohtus loa kohtukutse pitsseriga kinnitamiseks ja esitamiseks. 24. juulil 2003 koostati spetsiaalselt heaks kiidetud kutse, milles kirjeldati üksikasjalikult kohtuasja asjaolusid. Selles oli kaebaja aadressiks märgitud G. tänav Riias, nagu oli nimetatud võla tunnustamise aktis.

17. Kuna kaebaja ei olnud Küprose elanik, esitas F.H. Ltd. 11. septembril 2003 samale piirkonnakohtule *ex parte* taotluse teha uus korraldus, mille alusel saaks kaebajale kohtukutse kätte toimetada välisriigis ja kohustada teda kohtusse ilmuma kolmekümne päeva jooksul alates kohtukutse väljastamise päevast. Hageja advokaat esitas kirjaliku tunnistuse, milles avaldas, et tsiviilkostja alaline elukoht asub G. tänaval Riias ja et sellel aadressil saab ta kohtudokumentid tegelikult kätte. Kaebaja aga vaidles vastu, et tal oleks olnud füüsiliselt võimatu kõnealusel aadressil kohtukutset kätte saada, kuna tegemist oli vaid aadressiga, mida kasutati laenulepingus ja võla tunnustamise aktis 1999. aastal, mitte tema elu- või töökohaga.

18. 7. oktoobril 2003 määras Limassoli Piirkonnakohtus, et teade menetluse kohta tuleb kaebajale kätte toimetada hageja nimetatud aadressil. Kaebajale anti korraldus ilmuda

kohtusse või võtta ühendust kolmekümne päeva jooksul alates kohtukutse kättesaamisest. Vastasel juhul ei ürita kohus enam temaga ühendust saada, vaid avaldab tulevikus kõik asjaga seotud teated kohtu teadetetahvilil.

19. F.H. Ltd.-d esindava advokaadibüroo töötaja esitatud kirjalikust tunnistusest nähtus, et kooskõlas kohtu määrusega saadeti kohtukutse 16. novembril 2003 tähitud kirjaga G. tänava aadressile. Kuid Läti riigi esitatud kohtukutse koopiast oli näha, et see oli koostatud 17. novembril 2003. Küprose postiteenistuse esitatud tähikul oli kirjas, et kohtukutse saadeti G. tänava aadressile 18. novembril 2003 ning see toimetati kätte ja anti allkirja vastu üle 27. novembril 2003. Kuid tähikul olev allkiri ei näi kokku langevat kaebaja nimega. Kaebaja väidab, et pole kohtukutset kunagi saanud.

20. Kuna kaebaja kohtusse ei ilmunud, tegi Limassoli Piirkonnakohus 24. mail 2004 tagaseljaotsuse. Sellega kohustati teda maksma hagejale 100 000 USA dollarit või samaväärse summa Küprose naelades, lisaks intressi 10% nimetatud summast aastas alates 30. juunist 1999 kuni võla tasumiseni. Kulud brutosummas 699,50 Küprose naela pluss 8% intressi aastas jäeti samuti kaebaja kanda. Kohtuotsuse, mille lõplik versioon koostati 3. juunil 2004, järgi oli kaebajat kohtuistungist nõuetekohaselt teavitatud, kuid ta ei olnud kohale ilmunud. Kohtuotsuses polnud kirjas, kas otsus oli lõplik, samuti ei nimetatud võimalikke õiguskaitsevahendeid.

B. Kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise menetlus Läti kohtutes

21. 22. veebruaril 2005 esitas F.H. Ltd. Riia Latgale piirkonna kohtule (*Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa*, Läti) taotluse 24. mai 2004. aasta kohtuotsuse tunnustamiseks ja täitmiseks. F.H. Ltd. taotles ka hagi tagamise kohaldamist. Taotluse järgi kuulus kaebajale Garkalnes (Riia piirkond) kinnisvara, millele oli kinnistusraamatu järgi juba panga kasuks hüpoteek seatud. Kuna F.H. Ltd. kartis, et kaebaja võib üritada kohtuotsuse täitmisest hoiduda, palus ta ringkonnakohtul seada kõnealusele varale kohtulik hüpoteek ja kanda see kinnistusraamatusse. Viimaseks taotles ta kulude jätmist kaebaja kanda. Taotluses märgiti kaebaja elukohaks Č. tänav Riias, mis erines varem Küprose kohtule teatatud aadressist.

22. 28. aprillil 2005 peatas Latgale piirkonna kohus F.H. Ltd. taotluse läbivaatamise, kuna see sisaldas mitmeid puudusi, mille kõrvaldamiseks anti F.H. Ltd.-le üks kuu aega. Eelkõige ei olnud F.H. Ltd. selgitanud, miks ta andis Č. tänava aadressi, kui kaebaja elukoht pidi asuma G. tänaval.

23. 26. mail 2005 esitas F.H. Ltd. paranduse, milles muu hulgas selgitas, et rahvastikuregistri (*Iedzīvotāju reģistrs*) andmete järgi oli kaebaja ametlik kodune aadress Č. tänava aadress. Äriühingu esindajad oletasid G. tänava aadressi kohta, et see oli kaebaja tegelik elukoht. Selles kontekstis esitas Läti riik EIK-ile koopia rahvastikuregistri pidaja kirjast, mille järgi oli kaebaja ametlik aadress enne 19. juunit 2006 Č. tänav.

24. 31. mai 2005. aasta määruses leidis Latgale piirkonna kohus, et F.H. Ltd. esitatud parandusest ei piisa kõikide taotluses esinenud puuduste kõrvaldamiseks. Sellest tulenevalt keeldus kohus taotluse läbivaatamisest ja tagastas selle äriühingule. Viimane esitas apellatsioonkaebuse Riia Ringkonnakohtusse (*Rīgas apgabaltiesa*), kes 23. jaanuaril 2006 tühistas 31. mai 2005. aasta määruse ja saatis asja piirkonnakohtusse tagasi, et viimane vaataks läbi tunnustamise ja täitmise taotluse, nagu seda 26. mai 2005. aasta parandusega muudeti.

25. 27. veebruaril 2006 poolte juuresolekuta tehtud määrusega rahuldab Latgale piirkonna

kohus F.H. Ltd. taotluse täielikult. Määrusega anti korraldus Limassoli Piirkonnakohtu 24. mai 2004. aasta otsuse tunnustamiseks ja täitmiseks ning kaebajale Garkalne omavalitsuses kuuluvale varale seatud kohtuliku hüpoteegi kandmiseks omavalitsuse kinnistusraamatusse. Ka kulud jäeti kaebaja kanda.

26. Kaebaja sõnul sai ta alles 15. juunil 2006 Küprose kohtuotsuse täitmise eest vastutavalt kohtutäiturilt teada, et selline kohtuotsus on tehtud ja et Latgale piirkonna kohus on teinud määruse selle täitmiseks. Järgmisel päeval (16. juunil 2006) läks ta ringkonnakohtusse, kus ta tutvus kohtuotsuse ja määrusega. Vastustajariik neid asjaolusid ei vaidlustanud.

27. Kaebaja ei üritanud vaidlustada Küprose kohtuotsust Küprose kohtutes. Kuid ta esitas Riia Ringkonnakohtusse 27. veebruari 2006. aasta määruse peale vaheapellatsioon (blakus sūdzība), milles palus Latgale piirkonna kohtult apellatsioonkaebuse esitamise tähtaja pikendust. Kaebaja väitis, et kohtutoimikus ei ole midagi, mis kinnitaks, et teda oleks 27. veebruari 2006. aasta kohtuistungist või pärast seda tehtud määrusest teavitatud, ning ta leidis, et tsiviilkohtumenetluse seaduse alusel ette nähtud kolmekümpäevane tähtaeg peaks hakkama kulgema 16. juunil 2006 ehk päeval, mil ta sai kõnealuselt määrusest teada.

28. 13. juuli 2006. aasta määrusega rahuldas Latgale piirkonna kohus kaebaja taotluse ja pikendas apellatsioonkaebuse esitamise tähtaega. Kohus leidis muu hulgas järgmist:

„[---] 27. veebruari 2006. aasta määrusest on selgelt näha, et välisriigi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise küsimus otsustati osapoolte kohalolekuta hageja [F.H. Ltd.] esitatud dokumentide alusel. Lisaks on määruses märgitud, et tsiviilkostja võib esitada selle peale apellatsioonkaebuse kolmekümne päeva jooksul alates [määruse] ära kirja kättesaamisest kooskõlas tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 641 lõikega 2.

Kohus leiab, et kaebaja, P. Avotiņši esitatud väited selle kohta, et ta sai 27. veebruari 2006. aasta määruse kätte alles 16. juunil 2006, on põhjendatud ning seda tõendab viide päringute nimekirjas [lisatud kohtutoimikusse] ja asjaolu, et määrus, mille kohus saatis [kaebajale], tagastati 10. aprillil 2006 [---] Apellatsioonkaebusele lisatud dokumentidest on näha, et kaebaja ei ole [C.] tänava aadressil elanud alates 1. maist 2004, mida kinnitab kohtuistungil tema esindaja tehtud avaldus, mille järgi ei ela kaebaja enam eespool nimetatud aadressil.

Sellest tulenevalt peaks kolmekümpäevane tähtaeg hakkama kulgema päevast, mil kaebaja sai kõnealuselt määruse kätte [---]

Lisaks ei jaga kohus [F.H. Ltd.] esindaja seisukohta, et kaebaja ise vastutab selle eest, et ta ei saanud kõnealuselt dokumente kätte, sest ta ei teatanud oma aadressi muutumisest, ja et sellest tulenevalt ei tohiks [apellatsioonkaebuse esitamiseks] ette nähtud tähtaega pikendada. Asjaolust, et kaebaja ei astunud vajalikke seaduslikke samme elukoha registreerimiseks, ei piisa õigustamiseks kohtu keeldumist lasta tal teostada riigi tagatud põhiõigusi seoses kohtusse pöördumise ja kohtuliku kaitsega, sealhulgas õigust vaidlustada kohtuotsust koos kõikide tagajärgedega, mida see tõenäoliselt endaga kaasa toob. [---]”

29. Riia Ringkonnakohtule esitatud apellatsioonkaebuse põhjendustes väitis kaebaja, et Küprose kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine Lätis rikkus nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrust (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli I määrus) ning mitut Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse sätet. Ta esitas selle kohta kaks väidet.

30. Esiteks väitis kaebaja, et Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 (mis sisuliselt vastab Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 637 lõike 2 punktile 3) kohaselt otsust ei tunnustata, kui

otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta. Ta jäi kindlaks enda väidetele, et teda ei teavitatud Küprosel toimuvast menetlusest nõuetekohaselt, kuigi nii Küprose advokaadid, kes esindasid hagejat Limassoli Piirkonnakohtus, kui ka Läti advokaadid, kes esindasid hagejat Läti kohtus, olid täiesti teadlikud tema töökoha aadressist Riias. Selle väite toetuseks avaldas ta, et ta oli ärialselt suhelnud Küprose advokaatidega, kes olid talle helistanud ja saatnud tema kontoris fakse, ning ta oli kohtunud Läti advokaatidega isiklikult. Seega pidid nad kõik teadma tema töökoha aadressi. Ta lisas, et teda oleks kätte saadud ka koduaadressil Garkalnes, kuna tal oli ka seal elukoht, mis oli ametlikult registreeritud kooskõlas seadusega, ja advokaadid oleksid võinud kasutada omavalitsuse kinnistusraamatut, kus oli tema vara registreeritud tema enda nime all. Kuid selle asemel, et toimetada talle teade menetluse algatamise kohta kätte ühel nimetatud aadressidest, andsid advokaadid kohtutele aadressi, mille kohta nad oleksid pidanud taipama, et seda ei saa kasutada.

31. Teiseks väitis kaebaja, et Brüsseli I määruse artikli 38 punkti 1 ja tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 637 lõike 2 teise punkti alusel peab kohtuotsus olema täidetav liikmesriigis, kus see tehti, et seda oleks võimalik täita teises liikmesriigis. Kõnealuses asjas esines kolm nõuete rikkumist. Esiteks esitas hageja Läti kohtule ainult Küprose kohtuotsuse teksti, mitte Brüsseli I määruse V lisas nõutud tunnistuse. Selles kontekstis tunnistas kaebaja, et Brüsseli I määruse artikli 55 lõike 1 alusel võib kohus, kellelt täitmist taotleti, teatud asjaoludel vabastada hageja tunnistuse esitamise kohustusest. Kuid kõnealuses asjas ei öelnud Latgale piirkonna kohus selgelt, kas ta leidis, et hagejat võib sellest kohustusest vabastada, ja kui võib, siis millisel põhjusel. Teiseks ei sisaldanud Küprose kohtuotsus ühtegi viidet asjaolule, et see on täidetav, ega ühtegi viidet võimalikele õiguskaitsevahenditele. Kolmandaks peab selleks, et kohtuotsust saaks Brüsseli I määruse kohaselt täita, olema see täidetav riigis, kus see tehti, kuid hageja ei esitanud ühtegi dokumentaalset tõendit, millest nähtuks, et 24. mai 2004. aasta kohtuotsus on Küprosel täidetav. Kõikide nende asjaolude valguses väitis kaebaja, et kohtuotsust ei saa mingil juhul Lätis tunnustada ega täita.

32. 2. oktoobri 2006. aasta otsuses rahuldab piirkonnakohus kaebaja apellatsioonkaebuse, tühistas vaidlustatud määruse ja lükkas tagasi Küprose kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise taotluse.

33. F.H. Ltd. vaidlustas selle otsuse ülemkohtu senatis, kes vaatas kaebuse läbi 31. jaanuaril 2007. Kohtuistung alguses esitas F.H. Ltd. senatile mitme dokumendi koopiaid, sealhulgas Brüsseli I määruse artiklis 54 ja V lisas nimetatud tunnistuse. Tunnistuse kuupäev oli 18. jaanuar 2007 ja selle oli allkirjastanud Limassoli Piirkonnakohtu asekohtunik. Tunnistusel oli kirjas, et menetlust algatav dokument toimetati kaebajale kätte 27. novembril 2003. Tunnistuse viimane osa, mis on ette nähtud selle isiku nime jaoks, kelle suhtes on kohtuotsus täidetav, oli tühjaks jäetud. Kui küsiti nende dokumentide kohta kommentaari, siis väitis kaebaja advokaat, et nendest ilmselgelt ei piisa selleks, et kohtuotsus oleks täidetav.

34. 31. jaanuari 2007. aasta lõplikus kohtuotsuses tühistas ülemkohus ringkonnakohtu 2. oktoobri 2006. aasta otsuse. Ülemkohus rahuldab F.H. Ltd. taotluse ja andis korralduse Küprose kohtuotsuse tunnustamiseks ja täitmiseks ning kaebaja Garkalnes oleva vara koormamise kohta kinnistusraamatusse kande tegemiseks. Kohtuotsuse asjasse puutuvad väljavõtted on sõnastatud järgmiselt.

„[---] Kohtutoimikus olevate tõendite alusel on selge, et Limassoli Piirkonnakohtu otsus muutus lõplikuks. Seda kinnitavad mõlema osapoolte selgitused ringkonnakohtu 2. oktoobri 2006. aasta istungil, mille järgi kohtuotsuse peale apellatsioonkaebust ei esitatud, ja ühtlasi kinnitab seda 18. jaanuari 2007. aasta tunnistus [---] Kuna [kaebaja] kohtuotsuse peale apellatsioonkaebust ei esitanud, ei oma tähtsust tema advokaadi avaldused selle kohta, et teda ei teavitatud nõuetekohaselt asja läbivaatamisest

välisriigi kohtus [*nav būtiskas nozīmes*].

Eespool toodud arvesse võttes leiab senat, et Limassoli Piirkonnakohtu (Küpros) 24. mai 2004. aasta otsust tuleb Lätis tunnustada ja täita.

[Brüsseli I] määruse artikkel 36 sätestab, et mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu; tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 644 lõike 1 järgi tuleb tunnustatud kohtuotsuseid täita kooskõlas seaduses sätestatud nõuetega. [---]”

35. 14. veebruaril 2007 tegi Latgale piirkonna kohus ülemkohtu otsuse alusel maksekorralduse (*izpildu raksts*). Kaebaja täitis korralduse tingimused viivitamata ja maksis hageja palgatud kohtutäiturile kokku 90 244,62 latti (umbes 129 000 eurot), mis koosnes põhivõlast summas 84 366,04 latti ja täitekuludest summas 5878,58 latti. Seejärel taotles ta oma Garkalnes asuva vara kohtuliku hüpoteegi alt vabastamist. Kahes 24. jaanuari 2008. aasta korralduses keeldus kinnistusraamatute (*Zemesgrāmatu nodaļas tiesnesis*) eest vastutav kohtunik taotluse rahuldamisest. Kaebaja esitas õigusküsimuste alusel apellatsioonkaebuse ülemkohtu senatisse, kes 14. mai 2008. aasta korraldusega vabastas vara kohtuliku hüpoteegi alt.

II. ASJAKOHASED EUROOPA LIIDU JA RAHVUSVAHELISE ÕIGUSE AKTID

A. Üldine Euroopa Liidu õigus

1. Põhiõigused Euroopa Liidu õiguses

36. Kõne all oleval ajal olid Euroopa Liidu lepingu (EL-i leping) artikli 6 asjasse puutuvad osad sõnastatud järgmiselt.

„1. Liit rajaneb vabaduse, demokraatia, inimõiguste ja põhivabaduste austamise ning õigusriigi põhimõttel, mis on ühine kõikides liikmesriikides.

2. Liit austab 4. novembril 1950 Roomas allkirjastatud inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevaid põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid.

[---]”

37. Pärast Lissaboni lepingu jõustumist 1. detsembril 2009 on EL-i lepingu artikkel 6 sõnastatud järgmiselt.

„1. Liit tunnustab 7. detsembri 2000. aasta Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, nagu seda on kohandatud 12. detsembril 2007. aastal Strasbourgis, sätestatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid, millel on aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud.

Harta sätted ei laienda mingil viisil liidu pädevust, mis on määratletud aluslepingutega.

Hartas esitatud õigusi, vabadusi ja põhimõtteid tõlgendatakse vastavalt harta VII jaotise üldsätetele, mis reguleerivad selle tõlgendamist ja kohaldamist, võttes nõuetekohaselt arvesse hartas osutatud selgitusi, milles on esitatud asjaomaste sätete allikad.

2. Liit ühineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga. Sellega ühinemine ei mõjuta liidu pädevust, mis on määratletud aluslepingutega.

3. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga tagatud ja liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest tulenevad põhiõigused on liidu õiguse üldpõhimõtted.”

38. Lisaks sätestavad alates 1. detsembrist 2009 Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) asjakohased sätted järgmist.

„1. Liit moodustab vabadel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala, kus austatakse põhiõigusi ning liikmesriikide erinevaid õigusüsteeme ja -traditsioone.

[---]

4. Liit hõlbustab õiguskaitse kättesaadavust eelkõige tsiviilasjades tehtud kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kaudu.”

Artikli 81 lõige 1

„Liit arendab õigusala koostööd piiriülese toimega tsiviilasjades, lähtudes kohtuotsuste ja kohtuväliste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttest. Selline koostöö võib hõlmata meetmete võtmist liikmesriikide õigus- ja haldusnormide lähendamiseks.”

Artikli 82 lõige 1

„Liidus põhineb kriminaalasjades tehtav õigusala koostöö kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel ning hõlmab liikmesriikide õigus- ja haldusnormide lähendamist lõikes 2 ja artiklis 83 osutatud valdkondades.”

39. Viimaseks sätestas Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 249 teine lõik (kõnealusel ajal kohaldatav ja identne ELTL-i artikli 288 teise lõiguga):

„Määrust kohaldatakse üldiselt. See on tervikuna siduv ja vahetult kohaldatav kõikides liikmesriikides.”

40. Euroopa Liidu põhiõiguste harta (mis ei olnud kõnealusel ajal veel siduv) asjasse puutuvad sätted nägid ette järgmist.

Artikkel 47. Õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele

„Igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus.

Igaühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igaühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

[---]”

Artikkel 51. Reguleerimisala

„1. Harta sätted on subsidiaarsuse põhimõtet arvesse võttes ette nähtud liidu institutsioonidele, organitele ja asutustele ning liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral. [---]

[---]”

Artikkel 52. Õiguste ja põhimõtete ulatus ja tõlgendamine

„1. Hartaga tunnustatud õiguste ja vabaduste teostamist tohib piirata ainult seadusega ning arvestades nimetatud õiguste ja vabaduste olemust. Proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt võib piiranguid seada üksnes juhul, kui need on vajalikud ning vastavad tegelikult liidu poolt tunnustatud üldist huvi pakkuvatele eesmärkidele või kui on vaja kaitsta teiste isikute õigusi ja vabadusi.

[---]

3. Hartas sisalduvate selliste õiguste tähendus ja ulatus, mis vastavad Euroopa inimõiguste ja põhivabaduse kaitse konventsiooniga tagatud õigustele, on samad, mis neile nimetatud konventsiooniga ette on nähtud. See säte ei takista liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist.

4. Hartaga tunnustatud põhiõigusi, nii nagu need tulenevad liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, tõlgendatakse kooskõlas nimetatud tavadega.

[---]”

Artikkel 53. Kaitse tase

„Harta sätteid ei või tõlgendada neid inimõigusi või põhivabadusi kitsendavate või kahjustavatena, mida asjaomastes kohaldamisvaldkondades on tunnustatud rahvusvahelise õiguse ja rahvusvaheliste lepingutega, millega on ühinenud liit või kõik liikmesriigid, kaasa arvatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, ning liikmesriikide põhiseadustega.”

41. Kohtuasjas *Krombach vs. Bamberski* (asi nr C-7/98, 28. märtsi 2000. aasta otsus, ECR

I-1935) leidis Euroopa Liidu Kohus (enne Lissaboni lepingu jõustumist 1. detsembril 2009 Euroopa Ühenduse Kohus, edaspidi: ELK) järgmist:

„25. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt moodustavad põhiõigused lahutamatu osa õiguse üldpõhimõtetest, mille järgimist Euroopa Kohus tagab (vt eelkõige 28. märtsi 1996. aasta arvamus 2/94, EKL 1996, lk I-1759, punkt 33). Selleks ammutab Euroopa Kohus inspiratsiooni liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest ning juhustest, mis sisalduvad inimõiguste kaitset puudutavates rahvusvahelistes lepingutes, mille puhul liikmesriigid on teinud koostööd või millega nad on ühinenud. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonil (edaspidi „EIÕK”) on selles suhtes eriline tähendus (vt eelkõige 15. mai 1986. aasta otsus kohtuasjas 222/84: *Johnston vs. Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*, EKL 1986, lk 1651, punkt 18).

26. Nii on Euroopa Kohus sõnaselgelt tunnustanud ühenduse õiguse üldpõhimõtet, mille kohaselt igapähele on õigus õiglasele kohtulikule arutamisele, mis tuleneb põhiõigustest (17. detsembril 1998. aasta otsus kohtuasjas C185/95 P: *Baustahlgewebe vs. Komisjon*, EKL 1998, lk I-8417, punktid 20 ja 21, ning 11. jaanuari 2000. aasta otsus liidetud kohtuasjades C174/98 P ja C189/98 P: *Madalmaal ja Van der Wal vs. Komisjon*, EKL 2000, lk I-0000, punkt 17).

27. Euroopa Liidu lepingu artikli F lõige 2 (muudetuna EL artikli 6 lõige 2) kinnitab sellist kohtupraktikat. Selles artiklis on sätestatud, et „[l]iit austab põhiõigusi kui ühenduse õiguse üldpõhimõtteid, nagu need on tagatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, mis on alla kirjutatud Roomas 4. novembril 1950, ning nagu need tulenevad liikmesriikide ühesugustest riigiõiguslikest tavadest”.

42. Kohtuasjas *ASML Netherlands BV vs. Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS)* (kohtuasi nr C-283/05, 14. detsembril 2006. aasta otsus, ECR I-12041) tehtud otsuses kordas ELK järgmist:

„26. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on põhiõigused lahutamatu osa üldistest õiguspõhimõtetest, mille järgimise peab Euroopa Kohus tagama [---] Seda tehes tugineb Euroopa Kohus liikmesriikide ühesugustele riigiõiguslikele tavadele ning rahvusvahelistele inimõigusi puudutavatele õigusaktidele, mille koostamisel liikmesriigid on osalenud või millega nad on liitunud. Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonil (edaspidi „EIÕK”) on siinjuures eriline tähendus [---]

27. EIÕK-st Euroopa Inimõiguste Kohtu tõlgenduses nähtub, et kaitseõigus, mis tuleneb selle konventsiooni artiklis 6 sätestatud õigusest õiglasele menetlusele, nõuab tegeliku ja tõhusa kaitse olemasolu, mis tagab kostjale võimaluse oma õigusi tegelikult kasutada (Euroopa Inimõiguste Kohtu 13. mai 1980. aasta otsus kohtuasjas *Artico vs. Itaalia*, A-seeria, nr 37, punkt 33, ja 12. oktoobri 1992. aasta otsus kohtuasjas *T. vs. Itaalia*, A-seeria, nr 245 C, punkt 28).”

43. Kohtuasjas *DEB Deutsche Energiehandels- und Beratungsgesellschaft mbH vs. Bundesrepublik Deutschland* (kohtuasi nr C-279/09, 22. detsembril 2010. aasta kohtuotsus, ECR I-13849) pärast Lissaboni lepingu jõustumist ja seega pärast seda, kui põhiõiguste harta sai aluslepingutega võrreldes samaväärse õigusjõu, tehtud otsuses leidis ELK:

„29. Esitatud küsimus puudutab seega juriidilise isiku õigust õiguskaitse tegelikule kättesaadavusele ja seega liidu õiguse kontekstis tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtet. Tõhusa kohtuliku kaitse põhimõte on liidu õiguse üldpõhimõte, mis tuleneb liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest ning mis on sätestatud 4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK”) artiklites 6 ja 13 [---]

30. Mis puudutab põhiõigusi, siis tuleb alates Lissaboni lepingu jõustumisest võtta arvesse harta, millel on ELL artikli 6 lõike 1 esimese lõigu kohaselt „aluslepingutega võrreldes samaväärne õigusjõud”. Nimelt sätestab harta artikli 51 lõige 1, et harta sätted on ette nähtud liikmesriikidele üksnes liidu õiguse kohaldamise korral.

31. Selles osas näeb harta artikli 47 esimene lõik ette, et igapähele, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus. Sama artikli teise lõigu kohaselt on igapähele õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igapähele peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud. Sama artikli kolmas lõik sätestab täpsemalt, et isikule, kellel puuduvad piisavad vahendid, antakse tasuta õigusabi sellises ulatuses, mis tagab talle võimaluse kohtusse pöörduda.

32. Nimetatud artikli kohta antud selgituste kohaselt, mida vastavalt ELL artikli 6 lõike 1 kolmandale lõigule ja harta artikli 52 lõikele 7 tuleb võtta harta tõlgendamisel arvesse, vastab harta artikli 47 teine lõik EIÕK artikli 6 lõikele 1.”

44. Kohtuasjas *Gascoigne Sack Deutschland GmbH vs. Komisjon* (kohtuasi nr C-40/12 P, 26. novembri 2013. aasta kohtuotsus) rõhutas ELK õigussüsteemi järjepidevust enne ja pärast Lissaboni lepingu jõustumist, leides järgmist:

„28. Seoses küsimusega, kas Lissaboni lepingu jõustumist oleks tulnud pidada Üldkohtu menetluses ilmnenu asjaoluks, nagu väidab apellant, ning mis seega oleks põhjendanud vastavalt Üldkohtu kodukorra artikli 48 lõike 2 esimesele lõigule uute väidete esitamist, tuleb meenutada, et Euroopa Kohus on juba leidnud, et sellist jõustumist, mis toob kaasa harta hõlmamise liidu esmase õiguse hulka, ei saa pidada uueks õiguslikuks asjaoluks kodukorra artikli 42 lõike 2 esimese lõigu tähenduses. Selles kontekstis rõhutas Euroopa Kohus, et enne selle lepingu jõustumist oli ta juba mitmel korral tuvastanud, et eeskätt EIÕK artiklis 6 sätestatud õigus õiglasele kohtulikule arutamisele on põhiõigus, mida Euroopa Liit järgib EL artikli 6 lõike 2 alusel kui üldpõhimõtet (vt eelkõige 3. mai 2012. aasta otsus kohtuasjas C-289/11 P: *Legris Industries vs. Komisjon*, punkt 36).”

45. Viimaseks seoses hartaga tagatud õiguste ulatusega leidis ELK kohtuasjas *J. McB. vs. L.E.* (kohtuasi nr C-400/10 PPU, 5. oktoobri 2010. aasta otsus):

„53. Lisaks tuleneb harta artikli 52 lõikest 3, et hartas sisalduvad õigused, mis vastavad EIÕK-ga tagatud õigustele, on samasuguse tähenduse ja ulatusega, nagu on neile selle konventsiooniga antud. See säte ei takista siiski liidu õiguses ulatuslikuma kaitse kehtestamist. Sama harta artiklis 7 on sätestatud, et „[i]gaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, kodu ja edastatavate sõnumite saladust”. EIÕK artikli 8 lõike 1 sõnastus on identne kõnealuse artikliga 7, välja arvatud osas, milles see kasutab „edastatavate sõnumite” asemel terminit „korrespondents”. Eeltoodut arvestades tuleb tõdeda, et artikkel 7 sisaldab õigusi, mis vastavad EIÕK artikli 8 lõikega 1 tagatud õigustele. Seega tuleb harta artiklile 7 anda sama tähendus ja ulatus, nagu on EIÕK artikli 8 lõikel 1, nii nagu seda on tõlgendatud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas (vt analoogia alusel 14. veebruari 2008. aasta otsus kohtuasjas C-450/06: *Varec*, EKL 2008, lk I-581, punkt 48).”

2. Põhiõigused ja vastastikuse usalduse põhimõte

46. Kohtuasjas *N. S. vs. Secretary of State for the Home Department* (liidetud kohtuasjad C-411/10 ja C-493/10, 21. detsembri 2011. aasta otsus, ECR I-13905) määruse nr 343/2003, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise eest (Dublini määrus), kontekstis tehtud otsuses leidis ELK:

„77. Tuleb ka märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt liikmesriigid mitte üksnes ei pea tõlgendama siseriiklikku õigust kooskõlas liidu õigusega, vaid nad peavad ka jälgima, et nad ei tugine teise õiguse tõlgendusele, mis on vastuolus liidu õiguskorras kaitstavate põhiõigustega või muude liidu õiguse üldpõhimõtetega (vt selle kohta 6. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-101/01: *Lindqvist*, EKL 2003, lk I-12971, punkt 87, ja 26. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-305/05: *Ordre des barreaux francophones et germanophone jt*, EKL 2007, lk I-5305, punkt 28).

78. Euroopa ühise varjupaigasüsteemi moodustavate tekstide analüüsist nähtub, et see süsteem loodi raamistikus, mis võimaldas eeldada, et kõik selles osalevad riigid, nii liikmesriigid kui kolmandad riigid, järgivad põhiõigusi, sealhulgas Genfi konventsiooni ja 1967. aasta protokollil põhinevaid ning EIÕK-s sätestatud õigusi, ja et liikmesriikidel on võimalik saavutada selles osas vastastikune usaldus.

[---]

80. Neil asjaoludel tuleb eeldada, et igas liikmesriigis toimub varjupaigataotluste menetlemine kooskõlas harta, Genfi konventsiooni ja EIÕK nõuetega.

81. Ei saa aga välistada, et praktikas esineb selle süsteemi funktsioneerimisel teatud liikmesriigis suuri

probleeme, mistõttu on olemas tõsine oht, et varjupaigataotlejaid koheldakse sellesse liikmesriiki saatmisel viisil, mis ei ole kooskõlas nende isikute põhiõigustega.

[---]

83. Nimelt on siin kõne all liidu olemasolu eesmärk ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala, eeskätt Euroopa ühise varjupaigasüsteemi loomine, mis põhineb vastastikusel usaldusel ja eeldusel, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust, eelkõige põhiõigusi.

[---]

94. Eeltoodust tuleneb, et sellistes olukordades, nagu on arutusel põhikohtuasjades, ei või liikmesriigid, sealhulgas liikmesriikide kohtud, selleks et liit ja liikmesriigid saaksid täita varjupaigataotlejate põhiõiguste kaitsega seotud kohustusi, saata varjupaigataotlejat „vastutavasse liikmesriiki” määruse nr 343/2003 tähenduses, kui neile ei saa olla teadmata, et selles liikmesriigis varjupaigamenetluses ja varjupaigataotlejate vastuvõtutingimustes esinevad süsteemsed puudused annavad tõsist alust arvata, et varjupaigataotlejal tekib reaalne oht saada koheldud ebainimlikult või alandavalt harta artikli 4 tähenduses.

[---]

98. Siiski on oluline, et liikmesriik, kus varjupaigataotleja asub, tagaks selle, et varjupaigataotleja põhiõiguste rikkumist ei raskendataks ebamõistlikult pika vastutava liikmesriigi kindlaksmääramise protseduuriga. Vajaduse korral tuleb sellel liikmesriigil endal varjupaigataotlus läbi vaadata vastavalt määruse nr 343/2003 artikli 3 lõikes 2 ette nähtud korrale.

99. Kõigist eeltoodud järeldustest tuleneb, nagu märgib kohtujurist kohtuasjas C-411/10 tehtud ettepaneku punktis 131, et määruse nr 343/2003 kohaldamine, mis tugineb ümberlükkamatule eeldusele, et varjupaigataotleja taotluse läbivaatamise eest esmajärjekorras vastutavas liikmesriigis kaitstakse varjupaigataotleja põhiõigusi, ei ole vastavuses liikmesriikide kohustusega tõlgendada ja kohaldada määrust nr 343/2003 kooskõlas põhiõigustega.

100. Lisaks, nagu N. S. rõhutab, kuigi määrus nr 343/2003 sätestab põhiõiguste järgimise ümberlükkamatu eelduse, võib seda määrust ennast pidada selliseks, mis seab kahtluse alla tagatise, mille eesmärk on tagada liidu ja liikmesriikide poolt põhiõiguste kaitse ja nende järgimine.

101. Sellise olukorraga on tegemist eeskätt niisuguse õigusnormi puhul, mis sätestab, et teatud liikmesriigid on „turvalised riigid” osas, mis puudutab põhiõiguste järgimist, kui seda normi tuleb tõlgendada nii, et see kujutab endast ümberlükkamatut eeldust, mis ei võimalda tõendada vastupidist.

[---]

104. Neil asjaoludel tuleb pidada ümberlükatavaks käesoleva kohtuotsuse punktis 80 nimetatud eeldust, millel kõne all olevat valdkonda reguleerivad õigusnormid põhinevad, et varjupaigataotlejaid koheldakse kooskõlas inimõigustega.

105. Neid tegureid arvesse võttes tuleb esitatud küsimustele vastata, et liidu õigusega on vastuolus sellise ümberlükkamatu eelduse kohaldamine, mille järgi liikmesriik, kes määruse nr 343/2003 artikli 3 lõike 1 alusel on vastutav riik, järgib Euroopa Liidu põhiõigusi.”

47. Kohtuasjas *Melloni vs. Ministerio Fiscal* (kohtuasi nr C-399/11, 26. veebruari 2013. aasta otsus), mis puudutas eelkõige küsimust, kas Euroopa Liidu liikmesriik saab keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest põhiõiguste harta artikli 53 alusel põhjusel, et on rikutud puudutatud isiku põhiõigusi, mis on tagatud riigi põhiseadusega, leidis ELK järgmist:

„60. Harta artikkel 53 kinnitab küll seda, et kui liidu õigusakti jaoks on vaja siseriiklike rakendusmeetmeid, on riigi ametiasutustel ja kohtutel õigus kohaldada põhiõiguste kaitse siseriiklike standardeid, tingimusel, et see ei kahjusta hartas ette nähtud kaitse taset, nii nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus, ega liidu õiguse ülimuslikkust, ühtsust ja tõhusust.

61. Kuid [Euroopa vahistamismäärust] reguleeriv raamotsus ei anna liikmesriikidele võimalust keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui asjaomase isiku olukord vastab ühele [---] loetletud neljast juhtumist.

62. Lisaks olgu meenutatud, et raamotsusesse 2002/584 nimetatud sätte lisanud raamotsuse 2009/299 vastuvõtmise eesmärk on nende raskuste kõrvaldamine, mis tekivad niisuguste kohtuotsuste vastastikusel tunnustamisel, mille puhul asjaomane isik ei ole viibinud kohtulikul arutelul, ja mis tulenevad asjaolust, et

põhiõiguste kaitses esinevad liikmesriikides erinevused. Selleks ühtlustab kõnealune raamotsus tagaseljaotsuste kohta tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmise tingimusi, kusjuures vahistamismäärus peegeldab kõikide liikmesriikide saavutatud konsensust selles osas, milline ulatus anda liidu õiguse alusel neile menetluslikele õigustele, mis on tagaselja süüdimõistetul, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus.

63. Järelikult kui lubada liikmesriigil kohaldada harta artikli 53 alusel tagaselja süüdi mõistetud isiku üleandmise suhtes tingimust – mida raamotsus [---] ette ei ole näinud –, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis peab saama süüdimõistmist teista, selleks et vältida vahistamismäärust täitva liikmesriigi põhiseadusega tagatud õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele ja kaitseõiguste rikkumist, siis päädiks see sellega, et raamotsuses määratletud põhiõiguste kaitsestandardi ühtsust kahtluse alla seades kahjustatakse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtteid, mida raamotsus püüab kindlustada, ja seega kahjustatakse nimetatud raamotsuse tõhusust.

64. Eeltoodud kaalutlusi silmas pidades tuleb vastata kolmandale küsimusele, et harta artiklit 53 tuleb tõlgendada nii, et see ei luba liikmesriigil kohaldada tagaselja süüdi mõistetud isiku üleandmise suhtes tingimust, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis peab saama süüdimõistmist teista, selleks et vältida selle liikmesriigi põhiseadusega tagatud õiguse õiglasele kohtulikule arutamisele ja kaitseõiguste rikkumist.”

48. Kohtuasjas *Alpha Bank Cyprus Ltd vs. Dau Si Senh jt* (kohtuasi nr C-519/13, 16. septembri 2015. aasta otsus) seoses Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta määrusega (EÜ) nr 1393/2007 kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades leidis ELK:

„30. Nii kehtestatakse nimetatud määrusega kohtumenetluste tõhustamise ja kiirendamise eesmärgil kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikide vahel otse edastamise põhimõte (vt kohtuotsus *Leffler*, C-443/03, EU:C:2005:665, punkt 3), mis lihtsustab ja kiirendab menetlusi. Need eesmärgid on loetletud määruse põhjendustes 6–8.

31. Kuid nagu Euroopa Kohus on mitmel korral leidnud, ei tohi seda eesmärki siiski saavutada ükskõik millisel viisil nende dokumentide adressaatide selliseid kaitseõigusi nõrgendades, mis tulenevad Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teises lõigus ja Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigusest õiglasele kohtumenetlusele (vt eelkõige kohtuotsus *Alder*, C-325/11, EU:C:2012:824, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).”

3. Arvamus 2/13

49. 18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 lepingu eelnõu kohta, millega nähakse ette Euroopa Liidu liitumine Euroopa inimõiguste konventsiooniga, leidis ELK, et lepingu eelnõu ei ole kooskõlas Euroopa Liidu lepinguga. Arvamuse asjakohastes osades on kirjas:

„187. Sellega seoses tuleb esiteks märkida, et harta artiklis 53 on ette nähtud, et harta sätteid ei või tõlgendada neid põhiõigusi kitsendavate või kahjustavate, mida asjaomastes kohaldamisvaldkondades on tunnustatud liidu õiguse, rahvusvahelise õiguse ja rahvusvaheliste lepingutega, millega on ühinenud liit või kõik liikmesriigid, kaasa arvatud EIÕK, ning liikmesriikide põhiseadustega.

188. Euroopa Kohus on seda sätet tõlgendanud nii, et põhiõiguste kaitse riigisiseste standardite kohaldamine ei tohi kahjustada hartas ette nähtud kaitse taset ega liidu õiguse ülimuslikkust, ühtsust ja tõhusust (kohtuotsus *Melloni*, EU:C:2013:107, punkt 60).

189. Kuivõrd EIÕK artiklis 53 on sisuliselt antud konventsiooniosalistele õigus näha ette põhiõiguste kaitse kõrgemad standardid, kui on sätestatud konventsioonis, tuleb tagada koordineerimine selle sätte ja harta artikli 53 vahel, nii nagu Euroopa Kohus on seda tõlgendanud, selleks et EIÕK artikliga 53 liikmesriikidele antud õigus oleks seoses hartas tunnustatud õigustega, mis vastavad konventsiooniga tagatud õigustele, piiratud sellega, mis on vajalik, et vältida hartas ette nähtud kaitse taseme ning liidu õiguse ülimuslikkuse, ühtsuse ja tõhususe ohtu seadmist.

[---]

191. Teiseks tuleb märkida, et liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõte on liidu õiguses väga

oluline, kuna see võimaldab luua ja säilitada sisepiirideta ala. Selle põhimõtte kohaselt on iga liikmesriik kohustatud eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi (vt selle kohta kohtuotsused *N. S. jt*, C-411/10 ja C-493/10, EU:C:2011:865, punktid 78–80, ning *Melloni*, EU:C:2013:107, punktid 37 ja 63).

192. Seega võivad liikmesriigid liidu õiguse rakendamisel olla sama õiguse alusel kohustatud eeldama, et teised liikmesriigid järgivad põhiõigusi, mistõttu neil puudub mitte ainult võimalus nõuda teiselt liikmesriigilt põhiõiguste riigisisest kaitset kõrgemal tasemel, kui on tagatud liidu õigusega, vaid ka võimalus kontrollida – välja arvatud erandjuhtudel –, kas teine liikmesriik on tegelikult konkreetsel juhul järginud liidus tagatud põhiõigusi.

193. Kavandatavas lepingus aluseks võetud lähenemisviis, mis seisneb liidu samastamises riigiga ja liidule iga teise konventsiooniosalisega identse rolli omistamises, eirab just liidu olemust ja eelkõige jätab arvesse võtmata asjaolu, et liikmesriigid on oma liitu kuulumise tõttu nõustunud, et valdkondades, milles pädevus on liikmesriikidelt liidule üle antud, reguleerib nendevahelisi suhteid liidu õigus ja mis tahes muu õigus on välistatud, kui liidu õigus seda nõuab.

194. Kuna EIÕK kohaselt tuleb liitu ja liikmesriike pidada konventsiooniosalisteks mitte ainult suhetes nende konventsiooniosalistega, kes ei ole liidu liikmesriigid, vaid ka liidu ja liikmesriikide omavahelistes suhetes, sealhulgas juhul, kui neid suhteid reguleerib liidu õigus, nõuab EIÕK liikmesriigilt, et ta kontrolliks, kas teine liikmesriik järgib põhiõigusi, kuigi liidu õiguses on ette nähtud liikmesriikidevaheline vastastikune usaldus, ning seetõttu võib ühinemine liidu aluseks oleva tasakaalu ja liidu õiguse autonoomsuse ohtu seada.”

4. Eelotsuseid puudutavad sätted

50. Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikkel 234 (kõnealusel ajal kohaldatav ja asendatud ELTL-i artikliga 267) oli sõnastatud järgmiselt:

„Euroopa Kohus on pädev tegema eelotsuseid, mis käsitlevad:

[---]

b) ühenduse institutsioonide ja EKP õigusaktide kehtivust ja tõlgendamist;

[---]

Kui selline küsimus antakse liikmesriigi kohtusse, võib see kohus, kui ta leiab, et otsuse tegemiseks on vaja kõnealune küsimus lahendada, taotleda sellekohast eelotsust Euroopa Kohtult.

Kui mingi niisugune küsimus kerkib üles poolelioleva kohtuasja käigus liikmesriigi kohtus, mille otsuste peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata, siis peab nimetatud kohus saatma asja Euroopa Kohtusse.”

51. Kohtuasjas *Srl CILFIT ja Lanificio di Gavardo SpA vs. Ministry of Health* (kohtuasi nr 283/81, 6. oktoobri 1982. aasta otsus, ECR 3415) ütles ELK selgelt välja Euroopa Majandusühenduse asutamislepingu endise artikli 177 lõikega 3 (võrdväärne Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 234 kolmanda lõiguga) kehtestatud kohustuse. Kohus leidis järgnevat:

„[---] artikli 177 kolmandat lõiku tuleb tõlgendada nii, et kohus, mille otsuse peale ei saa siseriikliku õiguse järgi edasi kaevata ja kus kerkib üles ühenduse õiguse küsimus, on kohustatud saatma küsimuse Euroopa Kohtusse, välja arvatud juhul, kui kohus on tuvastanud, et üleskerkinud küsimus ei ole asjasse puutuv või et Euroopa Kohus on kõnesolevat ühenduse õigusnormi juba tõlgendanud või et ühenduse õiguse õige kohaldamine on niivõrd ilmselge, et põhjendatud kahtlus ei ole võimalik. Sellise võimaluse olemasolu tuleb hinnata, arvestades ühenduse õiguse erijooni, selle tõlgendamisel tekkivaid erilisi raskusi ja kohtuotsuste lahknevuse ohtu ühenduses.”

52. Sellise kohtupraktika ulatust määratleti lähemalt kohtuasjas *Ferreira da Silva e Brito jt vs. Estado português* (kohtuasi nr C-160/14, 9. septembri 2015. aasta otsus), milles ELK leidis järgmist:

„36. Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artiklit 267 tuleb tõlgendada nii, et kohus, kelle otsuste peale ei ole võimalik siseriikliku õiguse kohaselt edasi kaevata, on põhikohtuasja faktilisi asjaolusid arvestades ja eelkõige seetõttu, et madalama astme siseriiklikud kohtud olid teinud vastuolulised otsused seoses mõiste „ettevõtte üleminek” direktiivi 2001/23 artikli 1 lõike 1 tähenduses tõlgendamise, põhimõtteliselt kohustatud pöörduma Euroopa Kohtusse selle mõiste tõlgendamiseks.

37. Kuigi on tõsi, et ELTL artiklis 267 sätestatud menetlus on Euroopa Kohtu ja siseriiklike kohtute koostöö vahend, mille kaudu annab Euroopa Kohus siseriiklikele kohtutele liidu õiguse tõlgendusi, mida siseriiklikud kohtud vajavad nende menetluses olevate vaidluste lahendamisel, siis juhul, kui siseriikliku kohtu otsuse peale ei saa edasi kaevata, peab see kohus siiski põhimõtteliselt saatma asja ELTL artikli 267 kolmanda lõigu alusel Euroopa Kohtusse juhul, kui selles kohtus kerkib üles liidu õiguse tõlgendamise küsimus (vt kohtuotsus *Consiglio nazionale dei geologi ja Autorità garante della concorrenza e del mercato*, C-136/12, EU:C:2013:489, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika).

38. Mis puudutab selle kohustuse ulatust, siis kohtuotsuse *Cilfit jt* (283/81, EU:C:1982:335) kuulutamisest peale hästi väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb, et kohus, kelle otsuste peale ei ole võimalik siseriikliku õiguse kohaselt edasi kaevata, peab juhul, kui tema menetluses oleva asja käigus kerkib üles küsimus liidu õiguse kohta, täitma oma kohustuse saata asi Euroopa Kohtusse, välja arvatud juhul, kui ta tuvastab, et tõstatatud küsimus ei ole asjakohane, või kui Euroopa Kohus on kõnealust liidu õigusnormi juba tõlgendanud või liidu õiguse korrektne kohaldamine on nii ilmselge, et ei jää mingit võimalust mõistlikuks kahtluseks.

39. Euroopa Kohus täpsustas lisaks, et sellise võimaluse olemasolu tuleb hinnata, lähtudes liidu õigusele omastest tunnusoostest, liidu õiguse tõlgendamise kaasnevatest konkreetsetest raskustest ja kohtupraktika lahknevuste ohust liidus (kohtuotsus *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, punkt 33).

40. Kindlasti on üksnes siseriikliku kohtu ülesanne hinnata, kas liidu õiguse õige kohaldamine on niivõrd ilmselge, et ei jää mingit võimalust mõistlikuks kahtluseks, ning sellest tulenevalt ka otsustada mitte esitada Euroopa Kohtule liidu õiguse tõlgendamise küsimust, mis tema menetluses olevas asjas on tõstatatud (vt kohtuotsus *Intermodal Transports*, C-495/03, EU:C:2005:552, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

41. Seoses sellega ei ole teiste siseriiklike kohtute vastupidiste otsuste olemasolu iseenesest otsustav asjaolu, mis võib tekitada ELTL artikli 267 kolmandas lõigus ette nähtud kohustuse.

42. Kohus, kelle otsuste peale ei ole võimalik edasi kaevata, võib tegelikult asuda seisukohale, et sõltumata liidu õiguse sätte kindlast tõlgendusest madalama astme kohtute poolt kohaldub tema pakutud selle sätte tõlgendus, mis erineb madalama astme kohtute tõlgendusest, ilma igasuguse mõistliku kahtlusega.

43. Siiski tuleb rõhutada, et seoses käesoleval juhul kõne all oleva valdkonnaga ja nagu tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 24–27, tekkis arvukatel siseriiklikel kohtutel mõiste „ettevõtte üleminek” tõlgendamisel küsimusi ning seega olid nad kohustatud saatma asja Euroopa Kohtusse. Need küsimused annavad tunnistust mitte üksnes tõlgendamiskeskuste olemasolust, vaid ka kohtupraktika lahknevuste ohust liidus.

44. Sellest tuleneb, et põhikohtuasja asjaoludel, mida iseloomustavad nii kohtupraktika vastupidised suunad siseriiklikul tasemel seoses direktiivi 2001/23 tähenduses mõistega „ettevõtte üleminek” kui ka selle mõiste korduvad tõlgendamiskeskused erinevates liikmesriikides, peab siseriiklik kohus, kelle otsuste peale ei ole siseriikliku õiguse kohaselt võimalik edasi kaevata, täitma oma kohustust saata asi Euroopa Kohtusse, et välistada liidu õiguse väära tõlgendamise oht.

45. Eeltoodud kaalutlustest tuleneb, et teisele küsimusele tuleb vastata, et ELTL artikli 267 kolmandat lõiku tuleb tõlgendada nii, et kohus, kelle otsuste peale ei ole võimalik siseriikliku õiguse kohaselt edasi kaevata, on mõiste „ettevõtte üleminek” direktiivi 2001/23 artikli 1 lõike 1 tähenduses tõlgendamiseks kohustatud Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse esitama põhikohtuasja faktilistel asjaoludel, mida iseloomustavad nii madalama astme siseriiklike kohtute vastuolulised otsused seoses selle mõiste tõlgendamisega kui ka selle mõiste korduvad tõlgendamiskeskused erinevates liikmesriikides.”

B. Välisriigi kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist tsiviil- ja kaubandusasjades puudutavad sätted

1. Määrus nr 44/2001 (Brüsseli I): käesolevas asjas kohaldatud versioon

(a) Määruse tekst

53. Nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrus (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (Brüsseli I määrus) jõustus 1. märtsil 2002. See asendas 27. septembri 1968. aasta Brüsseli konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades ning see oli siduv kõikidele Euroopa Liidu liikmesriikidele peale Taani. Allpool tsiteeritud sätted, mis olid käesolevas asjas kohaldatavad, kehtisid kuni 10. jaanuarini 2015, mil jõustus uus sõnastus, mida teatakse kui Brüsseli I *bis*.

54. Määruse nr 44/2001 preambula põhjendused 16–18 sätestavad järgmist:

„(16) Tulenevalt vastastikusest usaldusest õigusemõistmisse ühenduses tunnustatakse liikmesriikide kohtuotsuseid automaatselt ilma täiendavate menetlusteta, välja arvatud juhul, kui vaidluse aluseks on kohtuotsuse tunnustamine.

(17) Sama vastastikuse usalduse põhimõtte tõttu peab olema kord, millega ühe liikmesriigi kohtuotsus teises liikmesriigis jõustatakse, tulemuslik ja kiire. Selleks tuleks deklaratsioon kohtuotsuse jõustatavuse kohta tegelikult välja anda automaatselt pärast esitatud dokumentide formaalset kontrollimist, ilma et kohus saaks omal algatusel esitada käesoleva määruse kohaseid jõustamata jätmise põhjusi.

(18) Kaitseõiguse austamine tähendab siiski, et kostjal peab olema võimalus esitada võistleva menetluse raames apellatsioonkaebus täidetava kuulutamise vastu, kui tema arvates on olemas mõni põhjus täitmata jätmiseks. Apellatsioonimenetlust peab saama kasutada ka nõude esitaja, kui tema avaldus täidetavaks kuulutamise kohta on tagasi lükatud.”

55. Määruse asjakohased artiklid on sõnastatud järgmiselt.

Artikkel 26

„1. Kui kostja, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis, kaevatakse teise liikmesriigi kohtusse ning ta ei ilmu kohtusse, deklareerib see kohus omal algatusel, et ta ei ole asjas pädev, välja arvatud juhul, kui pädevus tuleneb käesoleva määruse sätetest.

2. Kohus peatab menetluse niikauaks, kuni on tõestatud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõestatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed.

[---]”

Artikkel 33

„1. Liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides ühegi erimenetluse järgimist nõudmata.

2. Huvitatud pool, kes tõstatab menetluse käigus peaküsimusena otsuse tunnustamise, võib käesoleva peatüki 2. ja 3. jaos sätestatud korras taotleda otsuse tunnustamise otsust.

[---]”

Artikkel 34

„Otsust ei tunnustata:

1. kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse;

2. kui otsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus;

[---]”

Artikkel 35

„1. Otsust ei tunnustata ka juhul, kui see on vastuolus II peatüki 3., 4. või 6. jao sätetega ning artiklis 72 sätestatud juhul.

2. Eelmises lõikes märgitud juhul pädevuse aluseid kontrollivale kohtule, kellelt taotletakse tunnustamist, on siduvad need asjaolud, mis on otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevuse aluseks.

3. Võttes arvesse lõiget 1, ei või otsuse teinud liikmesriigi kohtu pädevust kontrollida. [---]”

Artikkel 36

„Mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu.”

Artikli 37 lõige 1

„Selle liikmesriigi kohus, kus taotletakse teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamist, võib menetluse peatada, kui kohtuotsus on tavalises korras edasi kaevatud.”

Artikli 38 lõige 1

„Liikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pööravat otsust täidetakse teises liikmesriigis, kui see on mõne huvitatud isiku taotlusel seal täidetavaks kuulutatud.”

Artikkel 41

„Kohtuotsus kuulutatakse täitmisele pööratavaks [---] ilma artiklite 34 ja 35 kohase kontrollimiseta. Poolel, kelle vastu täitmist taotletakse, ei ole menetluse selles staadiumis õigust teha taotluse kohta mingeid esildisi.”

Artikkel 43

„1. Kumbki pool võib täitmismääruse taotluse kohta tehtud otsuse edasi kaevata.

[---]

3. Apellatsioonkaebust menetletakse vaidlustatud kohtuasjade menetluskorra kohaselt.”

Artikkel 45

„1. Kohus, kellele esitatakse artikli 43 [---] alusel apellatsioonkaebus, keeldub kohtuotsuse täidetavaks kuulutamisest või tühistab selle ainult artiklites 34 ja 35 sätestatud põhjustel. Kohus teeb oma otsuse viivitamata.

2. Mitte mingil juhul ei või kontrollida välismaise kohtuotsuse sisu.”

Artikli 46 lõige 1

„Kohus, kellele kaebus esitatakse, võib artikli 43 [---] alusel menetluse peatada selle poole taotlusel, kelle suhtes täitmist taotletakse, kui kohtuotsuse teinud liikmesriigis on selle otsuse peale esitatud tavaline kaebus või sellise kaebuse esitamise tähtaeg ei ole veel möödunud; viimasel juhul võib kohus määrata tähtaja, mille jooksul tuleb kaebus esitada.”

Artikkel 54

„Otsuse teinud liikmesriigi kohus või pädev asutus annab huvitatud poole taotlusel välja tunnistuse, kasutades käesoleva määruse V lisas esitatud tüüpvormi.”

(b) Määruse ettepaneku seletuskiri

56. Niivõrd, kui võrd see on käesolevas asjas asjakohane, seisib komisjoni esitatud seletuskirjas nõukogu määruse (EÜ) kohta, mis käsitleb kohtualluvust ja kohtuotsuste täitmist tsiviil- ja kaubandusasjades (dokument KOM/99/0348 lõplik, avaldatud Euroopa Ühenduste Teatajas C 376 E, 28.12.1999, lk 1–17), järgmiselt:

„2.2. Õiguslik alus

[Brüsseli] konventsioonis käsitletud teema on nüüd aluslepingu artikli 65 kohaldamisalas; käesoleva ettepaneku õiguslik alus on selle lepingu artikli 61 punkt c.

Dokumendi vormiks on valitud määrus mitmel põhjusel. Liikmesriikidele ei saa jätta otsustusõigust määrata kindlaks üksnes jurisdiktsioonireegleid, mille eesmärk on saavutada õiguskindlus füüsiliste isikute ja ettevõtjate huvides, vaid ka kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kord, mis peab olema selge ja ühtne kõikides liikmesriikides.

[---]

2. jagu. Täitmine

Käesolevas jaos kirjeldatakse korda, mida tuleb järgida ametliku tunnustamise korral [---] või täidetavaks tunnustamise korral liikmesriigis, mis ei ole kohtuotsust teinud riik. Selle korra eesmärk on loomulikult tunnustada otsuse teinud riigis täidetav kohtuotsus täidetavaks; puudub igasugune mõju kohtuotsuse tegelikule täitmisele taotluse saanud liikmesriigis. Kord on loodud kohtuotsuste kiireks tegemiseks. Sellest tulenevalt on tehtud märkimisväärsed muudatusi Brüsseli konventsiooni mehhanismi. Näiteks ei ole taotluse saanud liikmesriigis kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise eest vastutaval kohtul või asutusel õigust omal algatusel vaadata läbi artiklites 41 ja 42 sätestatud kohtuotsuse täitmata jätmise põhjuseid. Kui neid võib üldse läbi vaadata, siis ainult selle poole, kelle suhtes täitmist lubati, esitatud apellatsioonkaebuse lahendamise käigus. Kohtu või pädeva asutuse õigus on piiratud avalduse toetuseks esitatud dokumentide formaalse kontrollimisega; see määratakse kindlaks määrusega. Lisaks on tunnustamata või täitmata jätmise põhjuseid märkimisväärselt vähendatud.

[---]

Artikkel 41 [vastab EÜ määruse artiklile 34]

Selles artiklis on kindlaks määratud ainukesed põhjused, millele võib apellatsioonkaebuse saanud kohus täidetavaks tunnustamisest keeldumisel või selle tühistamisel tugineda. Neid põhjuseid on kitsendatud, et parandada kohtuotsuste vaba liikumist.

Näiteks rõhutab punkti 1 määrsõna „selgelt” lisamine avaliku korra põhjuse erakorralist olemust. Samuti on korra kuritarvituse vältimiseks muudetud põhjust, millele võlgnikud täitmise vaidlustamisel kõige enam tuginevad. Täitmise välistamise vältimiseks piisab, kui otsuse teinud riigis kohustusi täitmata jätnud kostjale on teade kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta. Pelk formaalne kõrvalekalle kättetoimetamises ei takista tunnustamist või täitmist, kui see ei takistanud võlgnikku end kaitsmast. Lisaks kui võlgnikul oli võimalus esitada otsuse teinud riigis apellatsioonkaebus menetlusliku kõrvalekalde alusel, kuid ta ei teinud seda, ei ole tal õigust tugineda sellele menetluslikule kõrvalekaldele kui täitmisest keeldumise või selle tühistamise põhjusele taotluse saanud riigis. [---]”

(c) ELK-i praktika

57. Kohtuasjas *Klomps vs. Michel* (kohtuasi nr C-166/80, 16. juuni 1981. aasta otsus, ECR 1593) määratles ELK täpsemalt Brüsseli konventsiooni artikli 27 lõikes 2 (mis vastab osaliselt Brüsseli I määruse artikli 34 punktile 2) sisalduvate tagatiste ulatust. Kohus leidis, et kõnealune säte jäi kohaldatavaks, kui kostja esitas tagaseljaotsuse peale vastuväite ja otsuse teinud riigi kohus pidas vastuväidet vastuvõetamatuks selle esitamiseks ette nähtud tähtaja möödumise põhjusel. Lisaks isegi siis, kui otsuse teinud riigi kohus oli eraldi võistlevas menetluses leidnud, et kättetoimetamine oli nõuetekohane, nõudis artikli 27 lõige 2, et täitmise avalduse saanud kohus kontrolliks, kas kättetoimetamine toimus piisavalt aegsasti, et kostja oleks saanud end kaitsta.

58. Eespool viidatud kohtuotsuses *ASML Netherlands BV vs. Semiconductor Industry Services GmbH (SEMIS)* paluti ELK-il otsustada, kas tingimus, mille kohaselt pidi Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 tähenduses olema „võimalus” vaidlustada tagaseljaotsust, nõuab otsuse nõuetekohast kättetoimetamist kostjale või piisab ka sellest, et kostja sai selle otsuse olemasolust teada täitemenetluse käigus riigis, kus täitmist taotleti. ELK esitas järgmised põhjendused.

„20. [---] Määruse nr 44/2001 artikli 34 punkt 2 ei nõua menetluse algatamist käsitleva dokumendi puhul tingimata mitte selle nõuetekohast kättetoimetamist, vaid kaitseõiguse sisulist arvestamist.

21. Viimasena tuleb märkida, et artikli 34 punkt 2 näeb ette võimaluse erandjuhul otsust tunnustada ja täita juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus.

22. Järelikult tuleb määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 tõlgendada selle määruse eesmärkidest ja ülesehitusest lähtuvalt.

23. Kõnesoleva määruse eesmärkide kohta nähtub selle teisest, kuuendast, kuuteistkümnendast ja seitsmeteistkümnendast põhjendusest, et selle eesmärk on tagada vorminõuete lihtsustamise kaudu liikmesriikidest pärinevate tsiviil- ja kaubandusasjades tehtud otsuste vaba liikumine, et nende tunnustamine ja täitmine oleks lihtne ja kiire.

24. Seda eesmärki, nagu Euroopa Kohus on juba leidnud Brüsseli konventsiooni artikli 27 lõike 2 kohta, ei tohi siiski saavutada kaitseõigust ükskõik millisel viisil nõrgendades [---]

25. Sama nõue tuleneb ka määruse nr 44/2001 kaheksateistkümnendast põhjendusest, mille kohaselt tähendab kaitseõiguse järgimine, et kostjal peab olema võimalus esitada võistleva menetluse raames apellatsioonkaebus täidetavaks kuulutamise vastu, kui tema arvates on olemas mõni põhjus täitmata jätmiseks.

[---]

29. Teiseks tuleb tunnustamise ja täitmise valdkonnas määrusega nr 44/2001 kehtestatud korra kohta esile tuua, [---] et kostja õiguste järgimine tagaseljaotsuse tegemisel on tagatud kahekordse kontrolli kaudu.

30. Määruse nr 44/2001 artikli 26 lõike 2 ja määruse nr 1348/2000 artikli 19 lõike 1 koosmõjust tuleneb, et otsuse teinud riigis toimuva algse menetluse käigus peab kohus peatama menetluse niikauaks, kuni on kindlaks tehtud, et kostjal on olnud võimalus menetluse algatamist käsitlev või võrdväärne dokument saada kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, või on tõestatud, et selleks on võetud kõik vajalikud meetmed.

31. Kui kostja vaidlustab otsuse teinud riigist pärineva täidetavaks kuulutamise otsuse selles riigis toimuva tunnustamis- ja täitemenetluse käigus, kus täitmist taotletakse, siis võib seda taotlust läbi vaataval kohtul tekkida vajadus hinnata tunnustamisest ja täitmisest keeldumise aluseid nagu näiteks seda, mis on sätestatud määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 2.

32. Just eelnevaid kaalutlusi arvestades tuleb kindlaks teha, kas tagaseljaotsuse kättetoimetamata või teatavaks tegemata jätmise korral piisab üksnes sellest, et isik, kelle vastu täitmist taotletakse, on kõnesoleva otsuse olemasolust selle täitmise hetkel teadlik, et oleks võimalik tõdeda, et tal oli määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 tähenduses võimalus mainitud otsust vaidlustada.

33. Põhikohtuasja kohta on üheselt selge, et kostjale ei olnud tagaseljaotsust kätte toimetatud ega teatavaks tehtud, mistõttu ta ei olnud ka selle sisust teadlik.

34. Nagu on oma Euroopa Kohtule esitatud märkustes õigustatult väitnud Austria, Saksamaa, Madalmaade ja Poola valitsus ning Euroopa Ühenduste Komisjon, on otsuse vaidlustamine võimalik vaid siis, kui selle vaidlustajale on antud võimalus tutvuda selle otsuse sisuga, mistõttu see, et isik on kõnesoleva otsuse olemasolust teadlik, ei ole vaidlustamiseks piisav.

35. Käesoleva kohtuotsuse punktides 27 ja 28 osundatud kohtupraktika tähenduses nõuab tegelik vaidlustamisvõimalus, mille kaudu kostja saab oma õigusi kaitsta, et kostjal oleks võimalus tutvuda tagaselja langetatud otsuse põhjendustega, et neid tõhusalt vaidlustada.

36. Eelnevast järeldub, et üksnes asjaolu, et kostja on teadlik tagaselja langetatud otsuse sisust, võimaldab kooskõlas kaitseõiguse ja selle tegeliku kasutamise arvestamise nõuetega tagada, et kostjal oli määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 kohaselt võimalus seda otsust vaidlustada otsuse teinud riigi kohtus.

[---]

39. Määruse nr 44/2001 artikli 34 punkt 2 ei tähenda sellest hoolimata, et kostja on kohustatud astuma iseseisvaid samme, mis lähevad kaugemale tavapärasest hoolsusest, nagu näiteks viima end kurssi teises liikmesriigis tehtud otsuse sisuga.

40. Järelikult peab kostja selleks, et tal oleks olnud määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 tähenduses võimalus tema kahjuks tehtud tagaseljaotsust vaidlustada, olema olnud teadlik selle otsuse sisust, mis eeldab, et see otsus on talle kätte toimetatud või teatavaks tehtud.

[---]

49. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 tuleb tõlgendada selliselt, et kostjal on „võimalus” end kaitsta tema kahjuks tehtud tagaseljaotsuse vastu siis, kui ta on tõepoolest teadlik selle sisust, kuna see otsus on talle kätte toimetatud või teatavaks tehtud piisavalt aegsasti, et ta saaks end kaitsta otsuse teinud riigi kohtus.”

59. Kohtuasjas *Bernardus Hendrikman ja Maria Feyen vs. Magenta Druck & Verlag GmbH* (kohtuasi nr C-78/95, 10. oktoobri 1996. aasta otsus, ECR I-4943) leidis ELK, et kui isiku vastu on menetlus algatatud tema teadmata ja advokaat esineb tema nimel, kuid ilma volitusega, siis tuleb ikkagi lugeda, et tehti tagaseljaotsus Brüsseli konventsiooni artikli 27 lõike 2 tähenduses, isegi kui menetlus kohtus, kellele hagi esitati esimesena, on muutunud *inter partes* menetluseks.

60. Kohtuasjas *Trade Agency Ltd vs. Seramico Investments Ltd* (kohtuasi nr C-619/10, 6. septembri 2012. aasta otsus) paluti ELK-il otsustada, kas juhul, kui päritoluliikmesriigis tehtud tagaseljaotsusele on lisatud Brüsseli I määruse V lisas nimetatud tunnistus, on seda kaebust lahendav selle liikmesriigi kohus, kus täitmist taotletakse, pädev kontrollima mainitud tunnistuses sisalduva teabe vastavust tõenditele. ELK leidis järgmist.

„32. Mis puudutab konkreetsemalt määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 2 mainitud alust, millele viitab sama määruse artikli 45 lõige 1, siis tuleb tõdeda, et selle eesmärk on tagada kohtusse ilmumata jäänud kostja õiguste järgimist päritoluliikmesriigis algatatud menetluses kahekordse kontrollimise kaudu [---] Selle korra kohaselt peab selle liikmesriigi kohus, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, välismaise tagaseljaotsuse täitmisele pööramisest keelduma või kaebuse esitamisel selle rahuldamata jätma siis, kui kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti ja viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud riigis, kus otsus tehti, selle otsuse vaidlustamise menetlust, kuigi tal oli selleks võimalus.

33. Selles kontekstis on aga selge, et asjaolu, kas mainitud kostjale toimetati kätte menetluse algatamist käsitlev dokument, kujutab endast olulist elementi üldises faktilises hinnangus [---], mille peab andma selle liikmesriigi kohus, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, selleks et kontrollida, kas kõnealusele kostjale jäi piisavalt aega, et enda kaitsmiseks valmistuda või teha vajalikke toiminguid, et vältida tagaseljaotsuse tegemist.

34. Seda silmas pidades tuleb seega märkida, et asjaolu, et välismaisele kohtuotsusele on lisatud tunnistus, ei piira hinnangu ulatust, mille peab kahekordse kontrollimise raames andma selle liikmesriigi kohus, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, kui ta analüüsib määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 2 nimetatud vaidlustamise alust.

[---]

36. Järgmiseks tuleb märkida, [---] et kuna tunnistuse väljastanud kohus või selleks pädev ametiasutus ei pruugi tingimata kattuda kohtuga, kes tegi otsuse, mille täitmist taotletakse, saavad need samad asjaolud olla vaid puhtalt informatiivset laadi, millel on pelk teavitav väärtus. See tuleneb samuti selle tunnistuse esitamise võimalikkusest, sest kui seda ei esitata, võib selle liikmesriigi täitmismääruse andmiseks pädev kohus, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, vastavalt määruse nr 44/2001 artiklile 55 tunnustada võrdväärseid dokumente või kui ta leiab, et tal on piisavalt teavet, selle esitamise nõudmisest loobuda.

37. Lõpuks, [---] tuleb täpsustada, et mainitud määruse V lisa sõnastusest endast nähtub, et tunnistuses märgitakse vaid „[m]enetluse algatamist käsitleva dokumendi kättetoimetamise kuupäev, kui otsus on tehtud tagaselja”, esitamata samas muud teavet, mis oleks kasulik kontrollimisel, kas kostjal oli võimalus end kaitsta, nagu näiteks kättetoimetamise viis või kostja aadress.

38. Sellest järeldub, et analüüsides määruse nr 44/2001 artikli 34 punktis 2 nimetatud vaidlustamise alust, millele viitab selle määruse artikli 45 lõige 1, on selle liikmesriigi kohus, kus tunnustamist või täitmist taotletakse, pädev iseseisvalt hindama kõiki tõendeid ja kontrollima seega vajadusel nende tõendite ja tunnistuses sisalduva teabe vastavust, selleks et teha kindlaks esiteks, kas menetluse algatamist käsitlev dokument toimetati kätte või tehti teatavaks kohtusse ilmumata jätnud kostjale, ja teiseks, kas kõnealune kättetoimetamine või teatavakstegemine toimus piisavalt aegsasti ja nii, et ta oleks saanud end kaitsta.

[---]

43. Nimelt on Euroopa Kohus juba leidnud, et määruse nr 44/2001 põhjendustest 16–18 nähtub sõnaselgelt, et kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise suhtes ette nähtud õiguskaitsevahendite süsteemi eesmärk on luua õiglane tasakaal kahe aspekti vahel, milleks on ühelt poolt vastastikune usaldus

õigusemõistmise vastu liidus ja teiselt poolt kaitseõiguste tagamine, mis tähendab, et kostjal peab olema võimalus esitada täitmismääruse peale võistlevas menetluses kaebus, kui tema arvates on olemas mõni põhjus täitmata jätmiseks (vt selle kohta 28. aprilli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-420/07: *Apostolides*, EKL 2009, lk I-3571, punkt 73).

[---]

46. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2, millele viitab selle määruse artikli 45 lõige 1, koostoimes nimetatud määruse põhjendustega 16 ja 17, tuleb tõlgendada nii, et kui kostja esitab tagaseljaotsuse – mis on tehtud päritoluliikmesriigis ja millele on lisatud tunnistus – täitmismääruse peale kaebuse, väites, et ta ei ole saanud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti, on kaebust lahendav liikmesriigi kohus, kus täitmist taotletakse, pädev kontrollima mainitud tunnistuses sisalduva teabe ja tõendite omavahelist vastavust.”

61. Kohtuasjas *Apostolides vs. Orams* (kohtuasi nr C-420/07, 28. aprilli 2009. aasta otsus, ECR I-3571) märkis ELK:

„55. Kõigepealt tuleb meenutada, et määruse nr 44/2001 artiklit 34 tuleb tõlgendada kitsalt, kuna see kujutab endast takistust selle määruse põhieesmärkide saavutamisel [---] Mis aga puutub täpsemalt määruse artikli 34 punktis 1 osutatud avaliku korra tingimusse, siis sellele võib tugineda üksnes erandjuhtudel [---]

[---]

73. [---] Määruse nr 44/2001 põhjendustest 16–18 selgub, et õiguskaitsevahendite süsteemi eesmärk, mille määrus näeb kohtuotsuse tunnustamise ja täitmisele pööramise suhtes ette, on luua sobiv tasakaal kahe aspekti vahel, milleks on ühelt poolt vastastikune usaldus õigusemõistmisse liidus, mis õigustab seda, et ühe liikmesriigi kohtuotsuseid tunnustatakse teises liikmesriigis ja pööratakse need täitmisele põhimõtteliselt automaatselt, ja teiselt poolt kaitseõiguse austamine, mis tähendab, et kostjal peab olema võimalus esitada võistleva menetluse raames apellatsioonkaebus täidetavaks tunnistamise vastu, kui tema arvates on olemas mõni põhjus täitmata jätmiseks.

74. Euroopa Kohtul oli 14. detsembri 2006. aasta otsuses kohtuasjas C-283/05: *ASML* (EKL 2006, lk I-12041) võimalus rõhutada erinevusi määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 ja 27. septembri 1968. aasta konventsiooni kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades [---] artikli 27 lõike 2 vahel.

75. Erinevalt nimetatud artikli 27 lõikest 2 ei nõua kõnealuse määruse artikli 34 punkt 2 menetluse algatamist käsitleva dokumendi puhul tingimata mitte selle nõuetekohast kättetoimetamist, vaid kaitseõiguse sisulist arvestamist [---]

76. Määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 ja artikli 45 lõike 1 kohaselt tuleb tagaselja otsuse tunnustamisest või täitmisele pööramisest keelduda siis, kui kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti ja viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud riigis, kus otsus tehti, selle otsuse vaidlustamise menetlust, kuigi tal oli selleks võimalus.

77. Nende sätete sõnastusest tuleneb, et tagaseljaotsust, mis on tehtud menetluse algatamist käsitleva dokumendi alusel, mida ei olnud istungilt puudunud kostjale kätte toimetatud piisavalt aegsasti ja viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, tuleb tunnustada juhul, kui viimane seda kohtuotsust ei vaidlustanud, kuigi tal oli selleks võimalus.

[---]

80. Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb neljandale küsimusele vastata, et määruse nr 44/2001 artikli 34 punkti 2 alusel ei või keelduda tagaseljaotsuse tunnustamisest või täitmisele pööramisest juhul, kui kostjal oli võimalus tagaseljaotsus edasi kaevata ja kui see kaebus võimaldas tal väita, et menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti ei toimetatud talle kätte piisavalt aegsasti ja viisil, et ta oleks saanud end kaitsta.”

2. Määrus nr 1215/2012 (Brüsseli I bis): uuesti sõnastatud versioon

62. Brüsseli I määruse uuesti sõnastatud versioon (tuntud kui Brüsseli I *bis*), mis kehtestati Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. detsembri 2012. aasta määrusega (EL) kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (uuesti sõnastatud), jõustus 10. jaanuaril 2015.

63. Uue versiooni artikkel 39 tühistas täidetavaks tunnustamise (*exequatur*) menetluse ja kehtestas teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuste automaatse täidetavuse põhimõtte. Artikkel sätestab järgnevat:

„Liikmesriigis tehtud kohtuotsus, mis on selles liikmesriigis täidetav, on täidetav ka teistes liikmesriikides, ilma et oleks nõutav otsuse täidetavaks tunnustamine.”

64. Samas kordab uue versiooni artikli 45 lõige 1 Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 tingimusi:

„Kohtuotsuse tunnustamisest keeldutakse huvitatud poole taotlusel:

- (a) kui tunnustamine on selgelt vastuolus taotluse saanud liikmesriigi avaliku korraga (*ordre public*);
- (b) kui kohtuotsus on tehtud tagaselja ning kostjale ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti ja sellisel viisil, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud kohtuotsuse vaidlustamise menetlust, kui tal oli selleks võimalus;

[--]”

C. Kohtudokumentide kättetoimetamist puudutavad sätted

65. Enne 1. maid 2004, mil Küpros ja Läti liitusid Euroopa Liiduga, reguleeris kohtudokumentide kättetoimetamist nende kahe riigi vahel 15. novembri 1965. aasta Haagi konventsioon tsiviil- ja kaubandusasjade kohtu- ja kohtuväliste dokumentide välismaal kätteandmise kohta, mille ratifitseeris nii Küpros (kus see jõustus 1. juunil 1983) kui ka Läti (kus see jõustus 1. novembril 1995). See konventsioon kohaldub kõikides asjades, kus kohtu- või kohtuvälisest dokumenti tuleb edastada välismaal kättetoimetamiseks, välja arvatud juhul, kui isiku, kellele tuleb dokument kätte toimetada, aadress ei ole teada.

66. Alates Küprose ja Läti liitumisest Euroopa Liiduga 1. mail 2004 reguleerib kohtudokumentide kättetoimetamist EÜ määrus kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades. Selle määruse (nõukogu 29. mai 2000. aasta määrus (EÜ) nr 1348/2000) esimese versiooni tunnistas kehtetuks ja asendas 30. detsembril 2007 uus versioon (Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. novembri 2007. aasta määrus (EÜ) nr 1393/2007).

III. VASTUSTAJARIIGI ASJAKOHANE ÕIGUS

67. Kõne all oleval ajal sätestasid Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse (*Civilprocesa likums*) asjakohased sätted järgmist.

Artikli 8 lõige 1

„Kohus tuvastab kohtuasja asjaolud kooskõlas seadusega kogutud tõendite hindamise käigus.”

Artikkel 9

- „1. Pooltel on võrdsed menetlusõigused.
2. Kohus tagab, et pooltel on võimalik teostada neile oma huvide kaitseks antud õigusi võrdsel alusel.”

Artikli 230 lõige 1

„Määruses [*lēmums*; ei ole sisuline otsus] toob kohus või kohtunik välja:

[---]

- (7) määruse peale määruskaebuse esitamise üksikasjad ja tähtajad.”

Artikli 637 lõige 2

„Välismaa kohtuotsuse tunnustamisest keeldutakse üksnes juhul, kui esineb mõni järgmistest põhjustest tunnustamata jätmiseks:

[---]

- (2) välismaa kohtuotsus ei ole muutunud täidetavaks kooskõlas seadusega;

(3) kostjal ei ole olnud võimalik kaitsta oma õigusi, eelkõige juhul, kui tehti tagaseljaotsus ning kostjat ei kutsutud nõuetekohaselt ja viivitamata kohtusse, välja arvatud juhul, kui tal oli võimalik kaevata otsus edasi, kuid ta ei teinud seda;

[---]

- (6) selline tunnustamine oleks vastuolus Läti avaliku korraga [*sabiedriskā iekārta*];

[---]”

Artikkel 644

„1. Kui kohtuotsust, mis on täidetav riigis, kus see tehti, on tunnustatud, täidetakse seda kooskõlas käesoleva seadusega.

2. Võttes arvesse nõukogu määruses nr 44/2001 [---] ette nähtud norme kohtuotsuste täitmise kohta, kohaldatakse [selle] peatüki [---] sätteid välisriigi kohtute tehtud otsuste tunnustamise kohta niivõrd, kui võrd see on [määruses nr 44/2001] ette nähtud.”

IV. KÜPROSE ÕIGUSE ASJAKOHASED ASPEKTID

68. Küprose riigi esitatud Küprose õiguse asjakohaste sätete (vt punkti 10 eespool) alusel võib kostja, kelle kohta on tehtud tagaseljaotsus, taotleda selle otsuse tühistamist (tsiviilkohtumenetluse seaduse 17. korralduse 10. reegel). Sellise taotluse esitamisele ei ole tähtaega kehtestatud, kuid kostja peab mõistlikult põhjendama kohtusse ilmumata jätmist. Seega võib kostja esitada tühistamisaotluse Küprose kohtupraktika alusel kahel juhul:

(a) kui kostjat ei kutsutud nõuetekohaselt otsuse teinud kohtusse. Sellisel juhul peab kohtunik tagaseljaotsuse tühistama, tal ei ole õigust otsustada vastupidist;

(b) kui kostjat kutsuti nõuetekohaselt kohtusse, kuid ta põhjendab kirjalikult oma asja ja selgitab, miks ta kohtusse ei ilmunud (näiteks kuna ta ei olnud menetlusest teadlik, ta tegi advokaadile ülesandeks ilmuda tema nimel kohtusse, kuid advokaat ei teinud seda, või ta eksis kohtusse ilmumise aja suhtes ausalt ja mõistlikult). Sellisel juhul võib kohus tühistamisaotluse rahuldada, kuid ta ei ole selleks kohustatud (ülemkohtu otsus asjas *Phylactou vs. Michael* (1982, 1 A.A.D., 204).

ÕIGUSKÜSIMUSED

KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

69. Kaebaja kaebas, et kannatas konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumise all. Ta kaebas, et Limassoli Piirkonnakohtu 24. mai 2004. aasta otsuse, mis tema arvates oli selgelt vigane, kuna see tehti tema kaitseõigust rikkudes, täidetavaks kuulutamise rikkus Läti ülemkohtu senat tema õigust õiglasele kohtumenetlusele. Käesolevas asjas asjakohases ulatuses sätestab artikli 6 lõige 1:

„Igäühel on oma tsiviilõiguste ja -kohustuste [---] üle otsustamisel õigus õiglasele [---] kohtumenetlusele [---] kohtus.”

A. Koja otsus

70. Alustuseks märkis koda, et kuna Küprose vastu esitatud kaebus tunnistati tähtaja möödumise tõttu vastuvõetamatuks (vt punkti 4 eespool), ei ole EIK pädev otsustama, kas Limassoli Piirkonnakohus järgis konventsiooni artikli 6 lõiget 1. Sellest tulenevalt oli asja ulatus piiratud tuvastamisega, kas Küprose kohtuotsuse Lätis täidetavaks kuulutamisel järgisid Läti kohtud õiglase kohtumenetluse aluspõhimõtet nimetatud sätte tähenduses. Selle kohta leidis koda, et Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevate riigi seaduslike kohustuste täitmine on üldise huvi küsimus ja see kohaldub ka Brüsseli I määruse rakendamisele vastastikuse õigusemõistmise usalduse põhimõttel. Läti kohtud olid seega kohustatud tagama Küprose kohtuotsuse tunnustamise ning kiire ja tõhusa täitmise Lätis. Lisaks märkis koda, et Euroopa Liidus kehtiv põhiõiguste kaitse on põhimõtteliselt võrdväärne konventsioonis tagatuga (vt *Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi vs. Iirimaa* [suurkoda], nr 45036/98, punktid 160–165, EIK 2005-VI).

71. Lisaks leidis koda, et kuna kaebaja laenas Küprose ettevõttelt raha ja allkirjastas võla tunnustamise akti, mida reguleeris Küprose õigus ja mis kuulus Küprose kohtute pädevusse, võis kaebajalt eeldada, et ta tutvub võla tasumata jätmise õiguslike tagajärgedega ning sellega, kuidas Küprosel menetlusi läbi viiakse. Koda arvates oli kaebaja kohustatud tõendama, et tal puudus tõhus õiguskaitsevahend Küprose kohtutes, kuid kaebaja ei teinud seda Läti ülemkohtu senatis ega Strasbourgi kohtus. Sellest tulenevalt jõudis koda järeldusele, et kui ülemkohus jättis kaebaja väited kõrvale, viidates lihtsalt asjaolule, et ta ei olnud Küprose kohtuotsust vaidlustanud, võttis ülemkohus konventsiooni artikli 6 lõikega 1 kaitstud õigusi piisavalt arvesse. Seega nimetatud sätet käesolevas asjas ei rikutud.

72. Viimaseks ei leidnud koda mis tahes märke muudest rikkumistest, mida kaebaja väitis artikli 6 lõike 1 alusel.

B. Poolte seisukohad

1. Kaebaja

73. Asja suurkojale saatmise taotluses ja kohtuistungil esitatud suulistes taotlustes esitas kaebaja järgmised väited. Ta väitis kohe alguses, et võrdväärse kaitse presumptsioon (*Bosphoruse* presumptsioon) ei ole käesolevas asjas kohaldatav kahel põhjusel. Esiteks ei olnud Läti kõrgema astme kohtud (ringkonnakohus ja ülemkohtu senat) Brüsseli I määruse alusel kohustatud Küprose kohtuotsust automaatselt tunnustama. Määruse artiklite 34 ja 35

jārgi oli neil vastupidi ulatuslik kaalutusõigus kontrollida, kas kaebaja peamisi menetlusõigusi austati otsuse teinud riigis, ja otsustada, kas otsust tuleks Lātis tāita vōi mitte. Selle poolest olid Lāti kohtud tāielikult vastutavad konventsiooni artikli 6 lõike 1 nõuete tāitmise tagamise eest. Peale selle rikkus ūlemkohtu senat selgelt mēāruse artikli 34 punkti 2 tingimusi, nagu neid tõlgendab Euroopa Liidu Kohus, kui ta kuulutas otsuse tāidetavaks. Kaebaja viitas ELK-i otsusele asjas *Trade Agency* (vt punkti 60 eespool) ja Lāti ūlemkohtu senati hilisematele otsustele. Kahes kohtuasjas oli viimane pōhjalikult uurinud, kas kostjaid kutsuti nõuetekohaselt ja viivitamata pāritoluriigi kohtutesse. Kummaski asjas ei ūritanud kaebajad kōnealust otsust vaidlustada ja senat ei heitnud seda neile ette.

74. Teiseks tuleb kēsolevat asja eristada *Bosphoruse* asjast, kuna kēsolevas asjas ei tāitnud ūlemkohtu senat oma kohustust kaaluda eelotsuse kēsimist Euroopa Liidu Kohtult. Kaebaja tunnistas, et ta ei taotlenud sellise otsuse kēsimist, kuid vāitis, et tal puudus selleks ka vōimalus, kuna ainult teisel poolel oli 31. jaanuari 2007. aasta istungil lubatud teha sisulisi avaldusi. Seega ei kasutanud Lāti kohtud Euroopa Liidu õigussūsteemis saadaolevaid kontrollimehhanisme. Kaebaja asus seisukohale, et kui Lāti ūlemkohus oleks kēsinnud Euroopa Liidu Kohtult eelotsust, oleks viimane suure tōenāosusega ūelnud, et tal on õigus kontrollida, kas kaebajat teavitati nõuetekohaselt Kūprose kohtus toimuvast menetlusest ja kas kaebajal oleks olnud vōi on ikka veel vōimalik Kūprose kohtuotsust vaidlustada. Kaebaja viitas eespool punktis 60 viidatud kohtuotsuse *Trade Agency* punktile 38. Kaebaja arvates sarnanes kēsolev asi rohkem asjaga *Michaud vs. Prantsusmaa* (nr 12323/11, punktid 112–115, EIK 2012), milles EIK leidis, et *Bosphoruse* presumpatsioon ei ole kohaldatav mitmel pōhjusel, sealhulgas āsja nimetatud pōhjusel.

75. Kaebaja tunnistas, et Euroopa Liidu liikmelisusest tulenevate riigi seaduslike kohustuste tāitmine on ūldise huvi kēsimus. Kuid oleks vāär ja vastuolus EIK-i vāljakujunenud praktikaga leida, nagu koda oma otsuses leidis, et ainuūksi see pōhjus on seaduslik eesmārk, millest piisab konventsiooniga tagatud õiguste piiramise pōhjendamiseks. EIK-i praktikas ei ole seda eesmārki kunagi kāsitletud kui pōhiõiguste riive piisavat õigustust, vālja arvatud juhul, kui sellega kaasnesid muud seaduslikud eesmārgid, nāiteks kuritegude ennetamine (kaebaja viitas eespool viidatud kohtuasjale *Michaud*) vōi teiste isikute õiguste kaitse (ta viitas otsusele *Povse vs. Austria* (otsus vastuvōetavuse kohta), nr 3890/11, 18. juuni 2013). Kaebaja oli seisukohal, et kuna Brūsseli I mēārus ei kohustanud Lāti ametivōime Kūprose kohtuotsust automaatselt ja tingimusteta tāitma, puudus kōnealusel riivel seaduslik eesmārk.

76. Kaebaja arvates on tema olukord tāiesti erinev olukorrast kohtuasjas *Orams*, mida menetleti Euroopa Liidu Kohtus (vt punkti 61 eespool) ja Euroopa Inimõiguste Kohtus (vt *Orams vs. Kūpros* (otsus vastuvōetavuse kohta), nr 27841/07, 10. juuni 2010). Selles asjas oli kaebajatel vōimalik kohtuotsust vaidlustada. Nende advokaati teavitati Kūprose ūlemkohtus toimuvast menetlusest, kus pidi lābi vaadatama nende apellatsioonkaebus, ning advokaat ilmus tegelikult kohtusse ja esitas oma klientide seisukohad. Strasbourgis kaebasid kaebajad ūksnes kirjaliku teate puudumise ūle ja EIK leidis, et artikli 6 lõike 1 tagatiseid ei laiene kirjaliku teate nōudmisele. Kēsolevas asjas aga ei toimetatud kaebajale menetluse algatamist kāsitlevat dokumenti ūldse kätte.

77. Lisaks vāitis kaebaja, et kuna ta maksis lepingujārgse vōla vabatahtlikult āra, siis ei osanud ta oodata tema vastu menetluse algatamist Kūprosel. Lāti ūlemkohtu senat oleks pidanud ise veenduma, et Kūprose kohtuotsuse vaidlustamine oli vōimalik nii õiguses kui ka tegelikkuses, selle asemel, et panna kogu tōendamiskohustus kaebajale. Enda vāidetel ei tohiks talle Kūprose kohtuotsuse vaidlustamata jātminist ette heita kolmel pōhjusel. Esiteks ei sisaldanud kohtuotsus ūhtegi viidet kāttesaadavatele õiguskaitsevahenditele. Teiseks on temale sellise tōendamiskohustuse panemine vastuolus ELK-i kāsitlevaga kohtuasjas *ASML*,

mille järgi on kostjal „võimalus” end kaitsta tema kahjuks tehtud tagaseljaotsuse vastu siis, kui ta on tõepoolest teadlik selle sisust, kuna see otsus on talle kätte toimetatud või teatavaks tehtud piisavalt aegsasti, et ta saaks end kaitsta otsuse teinud riigi kohtus (vt punkti 58 eespool). Kolmandaks on Küprose riigi esitatud teabe kohaselt pärast tähtaja möödumist esitatud apellatsioonkaebuse vastuvõetavuse tõenäosus väga küsitav ja see oleneb kohtu äranägemisest (vt punkti 68 eespool). Ja kuna Riia Ringkonnakohtu 2. oktoobri 2006. aasta otsus, millega keelduti otsuse täidetavaks kuulutamisest, oli tema kasuks (vt punkti 32 eespool), ei olnud kaebajal põhjust sel ajal Küprosel apellatsioonkaebust esitada.

78. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvesse võttes väitis kaebaja, et kuna Läti kohtud kuulutasid Küprose kohtuotsuse täidetavaks ja keeldusid uurimast tema väidet, et teda ei teavitatud nõuetekohaselt Küprose kohtus toimuvast menetlusest, ei järginud nad õiglase kohtumenetluse tagatise ja rikkusid konventsiooni artikli 6 lõiget 1.

79. Lõpuks – ikka artikli 6 lõike 1 seisukohast – kritiseeris kaebaja ülemkohtu senati 31. jaanuari 2007. aasta istungit. Eelkõige kaebas ta selle üle, et ei austatud poolte võrdsuse põhimõtet ja et senat keeldus andmast talle kohtuistungit protokolli koopiat.

2. Vastustajariik

80. Erinevalt kaebajast oli vastustajariik seisukohal, et *Bosphoruse* presumptsioon on käesolevas asjas kohaldatav. Esiteks väitis riik, et Brüsseli I määruse artikli 34 punktis 2 sätestatud tunnustamata jätmise põhjuseid ei saa tõlgendada nii, et liikmesriigi, kus täitmist taotletakse, kohtul on kaalutusõigus, kuna tunnustamisest keeldumise põhjused on selles artiklis selgelt ette nähtud. Vastustajariik viitas määruse ettepaneku seletuskirjale (vt punkti 56 eespool) ja ELK-i otsusele asjas *Apostolides vs. Orams* (vt punkti 60 eespool) ning väitis, et Euroopa Liidu institutsioonid valisid õiguslikuks vormiks määruse just selleks, et mitte anda liikmesriikidele kaalutusõigust. Määruse sätted on autonoomsed ja neid ei saa tõlgendada ega kohaldada riigi õiguse valguses ning artiklit 34 tuleb tõlgendada kitsalt, kuna see kujutab endast takistust määruse põhieesmärkide kui terviku saavutamisel. Lisaks ei ole kohtul, kes on pädev otsustama kohtuotsuse täitmise üle kõnealuses liikmesriigis, õigust kontrollida täitmata jätmise võimalikke põhjuseid omal algatusel. Sellest tulenevalt ei olnud ülemkohtu senatil kaalutusõigust Limassoli Piirkonnakohtu otsuse tunnustamise ja täitmise üle otsustamisel. Nii väitis ta vaid oma ranget kohustust, mis tulenes Läti kuulumisest Euroopa Liitu.

81. Teiseks väitis vastustajariik, et pelgast asjaolust, et ülemkohtu senat ei kasutanud täielikult ära EL-i õiguses ette nähtud kontrollimehhanismi, ei piisa *Bosphoruse* presumptsiooni ümberlukkamiseks. Riigi väitel ei saa seda presumptsiooni siduda nõudega, et riigi kohtud peavad küsima Euroopa Liidu Kohtult eelotsust eranditult kõikides asjades, kuna see oleks vastuolus koostöövaimuga, mis peab valitsema riigi kohtute ja ELK-i vahelistes suhetes. Riigi kohtud küsivad eelotsust vaid juhul, kui nad kahtlevad EL-i õigusaktide õiges tõlgendamises või kohaldamises. Kohtud ei pea seda tegema, kui nad leiavad, et üleskerkinud küsimus ei ole asjassepuutuv, Euroopa Liidu Kohus on kõnealust õigusnormi juba tõlgendanud või EL-i õiguse õige kohaldamine on niivõrd ilmselge, et põhjendatud kahtlus ei ole võimalik. Just selline olukord valitses käesolevas asjas, kuna ELK-i praktika oli Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 nõuete tähenduse ja ulatuse kohta piisavalt selge. Lisaks, kui kaebaja pidas vajalikuks hankida selle normi kohta selgitusi, oleks ta võinud paluda ülemkohtu senatil küsida ELK-ilt eelotsust. Asjaolu, et ta seda ei teinud, näitas, et ta ei näinud sellel mõtet.

82. Vastustajariik lisas, et lükates tagasi kaebaja väite, et teda ei teavitatud menetlusest

nõuetekohaselt, üksnes põhjusel, et ta ei vaidlustanud Küprose kohtuotsust, tegutses Läti ülemkohtu senat täielikus kooskõlas Brüsseli I määruse artikli 34 punktiga 2, nagu seda tõlgendab ELK. Kaebaja ei väitnud kunagi ja veel vähem tõendas riigi kohtutes või Strasbourgis kohtus, et ta vähemalt üritas algatada kaebemenetlust Küprosel. Lisaks oli alust leida, et arvestades kuuekuulist ajavahemikku 2006. aasta juunist (mil kaebajat teavitati Küprose kohtuotsuse sisust) 2007. aasta jaanuarini (mil ülemkohtu senat vaatas asja läbi), oli kaebajal piisavalt aega kaebuse esitamiseks Küprosel. Siinkohal viitas vastustajariik Küprose riigi märkustele, millest oli ilmne, et selline õiguskaitsevahend oli saadaval nii teoorias kui ka praktikas ning sellele ei kehtinud ranget tähtaega (vt punkti 68 eespool). Riik väitis, et Brüsseli I määruse artikli 34 punkt 2 põhineb eeldusel, et tagaseljaotsuse mis tahes puudused tuleb kõrvaldada päritoluriigis. Kui kaebaja oleks esitanud kaebuse Küprose kohtusse, oleks Läti ülemkohus saanud menetluse peatada kooskõlas määruse artikli 37 lõikega 1 ja artikli 46 lõikega 1. Kaebuse korraliku põhjendusega esitamata jätmisega takistas kaebaja Läti kohtutel kohtuotsuse täitmisest keelduda.

83. Märkides, et kaebaja oli investeerimisnõustaja, väitis riik veel, et ta oleks pidanud teadma, et võla tagasi maksmata jätmise tagajärg on kohtumenetlus Küprosel ja et kohtukutse saadetakse võla tunnustamise akti oleval aadressile. Kuna kaebaja ei andnud oma õiget aadressi ettevõttele, kellega ta laenulepingu sõlmis, võib tema käitumist kirjeldada kui õiguste kuritarvitust konventsiooni artikli 17 tähenduses. Ja kuna kaebaja oli nõustunud Küprose õiguse kohaldamisega, võib eeldada, et ta oli Küprose õigussüsteemiga, sealhulgas kättesaadavate õiguskaitsevahenditega, väga kursis. Sellest tulenevalt ei puutu asjasse tema väide, et Küprose kohtuotsuses ei viidatud kättesaadavatele õiguskaitsevahenditele, võttes arvesse asjaolu, et Brüsseli I määrus, Küprose õigus ega konventsiooni artikli 6 lõige 1 ei nõua kohtutelt sellise viite lisamist otsusesse. Seega tulenes olukord, mille üle kaebaja EIK-is kaebas, sisuliselt tema enda tegevusest.

84. Vastustajariik väitis, et üks Euroopa Liidu eesmärkidest on tagada ühisturu tõhus toimimine. Selle eesmärgi saavutamine ja täitmine ning vastastikune usaldus õigusemõistmise vastu on üldine huvi, millest piisab õigustamiseks õiglase kohtumenetluse õiguse teatud piiranguid, eriti kuna õiglase menetlus on samuti EL-i õiguse aluspõhimõte, mida tunnustab ka ELK. Seega austas Brüsseli I määrusega kehtestatud süsteem õigust õiglasele kohtumenetlusele. Sellest tulenevalt ja *Bosphoruse* presumptsiooni valguses palus vastustajariik EIK-il otsustada, et ülemkohtu senat võttis kaebaja konventsiooni artikli 6 lõike 1 järgseid õigusi arvesse piisaval määral.

85. Viimaseks lükkas vastustajariik tagasi kaebaja väited, et 31. jaanuari 2007. aasta kohtuistung ei olnud õiglase. Riigi väitel oli ülemkohtu otsusest selge, et kaebaja advokaadil oli võimalus teha istungil suulisi avaldusi. Protokollid ei koostatud põhjusel, et riigi õigus seda sellises asjas ei nõudnud. Lisaks ei nõudnud artikli 6 lõige 1 riigi kohtutelt iga istungi kohta kirjaliku protokollid koostamist.

C. Kolmanda isikuna sekkujate märkused

1. Eesti riik

86. Eesti riik selgitas Brüsseli I määruse artikli 34 (nagu see kõne all oleval ajal kehtis) taga olevat *ratio legis*'e põhimõtet. Artikkel on väga hoolikalt koostatud ja saavutatud on tasakaal kahe aspekti vahel, milleks on ühelt poolt kaitseõiguse austamine ja teiselt poolt vajadus tagada vorminõuete lihtsustamise kaudu teises liikmesriigis tsiviil- või kaubandusajanduses tehtud kohtuotsuste kiire ja lihtne tunnustamine ja täitmine. Nimetatud säte

koostati nii, et liikmesriigi, kus täitmist taotleti, kohtutele ei jäetud mingit kaalutusõigust, seda eelkõige põhjusel, et ELK-i rohke ja selge praktika andis neile täpseid juhtnööre sätte kohaldamise kohta. Selle tõttu ei kehti *Bosphoruse* presumptsiooni kohaldamisele nõue, et liikmesriikide kohtud peavad süstemaatiliselt küsima ELK-ilt eelotsust, kui tuleb kohaldada Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2.

87. Eesti riik omistas märkimisväärset tähtsust asjaolule, et kaks puudutatud riiki – Küpros ja Läti – on konventsiooniosalised ja kuuluvad EIK-i jurisdiktsiooni alla. Seega erinevalt kohtuasjadest, kus täitmisele kuuluv kohtuotsus tehti kolmandas riigis, ei pea kohus, kellelt täidetavaks kuulutamist taotletakse, veenduma, et menetlus riigis, kus otsus tehti, vastas üldjoontes konventsiooni artikli 6 lõike 1 nõuetele. Kohus peaks kontrollimisel piirduma täitemenetluse vorminõuetega, kuna kostjale jääb võimalus teostada artikli 6 lõike 1 järgseid õigusi otsuse teinud riigi kohtutes.

88. Eesti riigi arvates juhtudel, mil kostjad, kelle kohta oli tehtud tagaseljaotsus, ei esitanud selle otsuse peale kaebust riigis, kus otsus tehti, pärast seda, kui nad said otsusest teada, ega suutnud tõendada, et selline õiguskaitsevahend oleks võimatu või ebatõhus, ei ole selle riigi, kus täitmist taotletakse, kohtul täitemenetluse raames apellatsioonkaebuse läbivaatamisel kaalutusõigust keelduda teise poole tunnustamise ja täitmise taotluse rahuldamisest. Võttes arvesse kõiki Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 taga olevaid põhjendusi ja tsiviilkohtumenetluse üldpõhimõtteid, oli mõistlik panna tõendamiskohustus kostjale. Brüsseli I määruse artikli 34 punkt 2 annab isikutele standardkaitse, mis on võrdväärne konventsiooni artikli 6 lõikes 1 tagatuga *Bosphoruse* kohtupraktika tähenduses, ja sellest tulenevalt peab riik, kelle poole on pöördutud, täitma kohtuotsuse võimalikult kiiresti.

2. Euroopa Komisjon

89. Euroopa Komisjon asus seisukohale, et võrdväärse kaitse presumptsioon, mida teatakse kui *Bosphoruse* presumptsiooni, on käesolevas asjas kohaldatav. Komisjon kinnitas, et Brüsseli I määruse artikli 45 lõike 1 alusel võib kohus, kellelt täidetavaks kuulutamist taotletakse, keelduda taotluse rahuldamisest vaid mõnel määruse artiklites 34 ja 35 ette nähtud põhjusel. Seega ei saa liikmesriigid teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse täitmise määramisel kasutada mingit kaalutusõigust. See jääb rangelt liikmesriigi, kus täitmist taotletakse, rahvusvahelise seadusliku kohustuse raamesse, mis tuleneb riigi kuulumisest Euroopa Liitu.

90. Mis puudutab asjaolu, et käesolevas asjas, nagu ka kohtuasjas *Michaud* (eespool viidatud), ei küsinud riigi kohtud ELK-ilt eelotsust, siis leidis Euroopa Komisjon, et nende kahe kohtuasja vahel on siiski märkimisväärne erinevus. Erinevalt kohtuasjast *Michaud* ei saa käesolevas asjas öelda, et ei kasutatud [eelotsuse] menetluse täit potentsiaali, kuna kaebaja ei palunud vastustajariigi kohtutel eelotsust küsida ega isegi seadnud kahtluse alla Euroopa Liidu õiguse asjakohaste sätete kooskõla konventsioonist tulenevate õigustega, mille rikkumist ta nüüd EIK-is väitis. Lisaks märkis komisjon, et eelotsuse küsimine ei ole õiguskaitsevahend, mida tuleb konventsiooni artikli 35 lõike 1 tähenduses ammendada. Komisjon leidis üldiselt, et *Bosphoruse* presumptsiooni kohaldamist ei saa siduda nõudega, et EL-i liikmesriikide kohtud peavad küsima ELK-ilt eelotsust iga kord, kui neilt palutakse EL-i õigusnormide kohaldamist. Isegi kui eeldada, et EL-i õigus paneb riigi kohtutele eelotsuse küsimise kohustuse, ei tohiks selle kohustuse täitmata jätmist karistada Euroopa Inimõiguste Kohtu keeldumisega võrdväärse kaitse presumptsiooni kohaldamisest.

91. Euroopa Komisjoni arvates on Brüsseli I määrusega kehtestatud tunnustamis- ja täitmismehhanism iseenesest kooskõlas konventsiooni artikli 6 lõikega 1 kaitstud õigusega

õiglasele kohtumenetlusele. Määruse artikli 34 lõiget 2 tuleb vaadata koostoimes määruse teiste asjakohaste sätetega ning määrustega kohtu- ja kohtuväliste dokumentide liikmesriikides kättetoimetamise kohta tsiviil- ja kaubandusajades (vt punkti 66 eespool). Nende sätete koosmõju tähendab, et õiglase kohtumenetluse õigus ei ole tagatud mitte ainult kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise staadiumis, vaid ka varem, juba kohtumenetluses liikmesriigis, kus otsus tehti. Tunnustamine ja täitmine ei olene sellest, kas menetluse algatamist käsitleva dokumendi kättetoimetamisel peeti kinni vorminõuetest, vaid pigem oleneb see konkreetsest kontrollist, kas kostja õigust võistlevale menetlusele ka tegelikult austati. Lisaks märkis komisjon, et määruse artikli 34 punkt 1 sätestab, et tunnustamisest ja täitmisest keeldutakse, kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse. Komisjoni arvates annab see säte isegi suurema põhiõiguste kaitse, kuna see ei nõua apellatsioonkaebuse esitamist riigis, kus otsus tehti.

92. Komisjon leidis, et Brüsseli I määruse artikli 34 punktis 2 ette nähtud tingimuste tõlgendamisel on ELK soovinud kaitsta kostjate, kelle kohta on tehtud tagaseljaotsus, õigust õiglasele kohtumenetlusele. Eelkõige leidis ELK kohtuotsuses *ASML* (viidatud punktis 58 eespool), et kostjal, kelle kohta on tehtud tagaseljaotsus, on võimalik end kaitsta tema kahjuks tehtud tagaseljaotsuse vastu vaid siis, kui ta on tõepoolest teadlik selle sisust, mis tähendab, et otsus on talle kätte toimetatud. Siinkohal ei piisa üksnes kohtuotsusest teadmisest. Seega tuleb riigi, kus otsus tehti, õiguskaitsevahendeid hinnata lähtudes sellest, millal kostja kohtuotsuse sisust tegelikult teadlikuks sai, eristades seda selgelt lihtsalt kohtuotsuse olemasolust teadasaamisest. Brüsseli I määruse artikkel 43 ei nõua, et kohus, kellelt täidetavaks kuulutamist taotletakse, automaatselt kontrolliks, kas artikli 34 punktis 2 loetletud asjaolud on kohaldatavad, sealhulgas kaebuse esitamise võimalus riigis, kus otsus tehti. Kuid komisjon on arvamusel, et see ei mõjuta kooskõla konventsiooni artikli 6 lõikega 1, kuna põhimõtteliselt ei reguleeri nimetatud säte ega Euroopa Liidu õigus tõendite vastuvõetavust ega hindamist riigi kohtute poolt.

93. Kokkuvõttes leidis Euroopa Komisjon, et Brüsseli I määrus ei sätesta teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuste automaatset tunnustamist ja täitmist, vaid muudab tunnustamise ja täitmise sõltuvaks võistleva menetluse õigusest ja seega õiglase kohtumenetluse õigusest konventsiooni artikli 6 lõike 1 tähenduses.

3. *AIRE Centre*

94. *AIRE Centre* rõhutas vajadust kaitsta õigust õiglasele kohtumenetlusele kohtuotsuste Euroopa Liidus tunnustamise ja täitmise menetluse kontekstis ja riigi kohtute kohustust seda õigust tagada. Kohus, kes lahendab välismaise kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise peale esitatud apellatsioonkaebust, ei tohi keskenduda üksnes Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 või (pärast 10. juunit 2015) Brüsseli I *bis* määruse artikli 45 lõike 1 punkti a vorminõuetele vastavuse kontrollimisele. Juhtudel, mil otsuse teinud riigis rikuti kaitseõigust, võiks ja peaks kohus rakendama Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 1 või Brüsseli I *bis* määruse artikli 45 lõiget 1, mille järgi tuleb tunnustamisest või täitmisest keelduda, kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse. *AIRE Centre* leiab, et kui kohus seda ei tee, teeb ta Euroopa Liidu õiguse tõlgendamisel selge vea. Ehk teisisõnu on apellatsioonkaebust lahendaval kohtul kaalutusõigus kohtuotsuse täitmisest keelduda, kui otsus tehti kaitseõigust rikkudes.

95. Lisaks leiab *AIRE Centre*, et EIK peaks üle vaatama oma *Bosphoruse* presumptsiooni käsitluse, seda eriti arvestades ELK-i seisukohta *Melloni* kohtuasjas ja arvamuses 2/13 (vt punkte 47 ja 49 eespool). *AIRE Centre* rõhutas eelkõige seda, et arvamuse 2/13, eriti punkti 192 järeldused on täiesti vastuolus konventsiooniga tagatud inimõiguste kaitsega.

D. EIK-i hinnang

1. Esialgsed kaalutlused

96. EIK kordab sissejuhatuseks, et mis puudutab vaidlusi, mille lahendus on tsiviilõiguste jaoks määrava tähtsusega, on konventsiooni artikli 6 lõige 1 kohaldatav välismaiste lõplike kohtuotsuste täitmisele (vt *McDonald vs. Prantsusmaa* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 18648/04, 29. aprill 2008; *Saccoccia vs. Austria*, nr 69917/01, punktid 60–62, 18. detsember 2008; ja *Sholokhov vs. Armeenia ja Moldova Vabariik*, nr 40358/05, p 66, 31. juuli 2012). Puudub vaidlus selles, et Limassoli Piirkonnakohtu 24. mai 2004. aasta otsus, millega kohustati kaebajat maksma lepingujärgset võlga koos intressi ja menetluskuludega, puudutas kaebaja tsiviilkohustuse sisu. Sellest tulenevalt on artikli 6 lõige 1 käesolevas asjas kohaldatav.

97. 24. mai 2004. aasta kohtuotsuse tegi Küprose kohus ja Läti kohtud andsid korralduse selle täitmiseks Lätis. Seega puudutasid kaebaja kaebused konventsiooni artikli 6 alusel menetlust nii Küprosel kui ka Lätis. Esimese kohta kaebas kaebaja, et rikuti tema kaitseõigust, kuid teise puhul kaebas ta selle üle, et kohtud kinnitasid Küprosel toimunud menetlust sellega, et andsid korralduse otsuse tunnustamiseks ja täitmiseks. Kuid EIK kuulutas Küprose vastu esitatud kaebuse tähtaja möödumise tõttu vastuvõetamatuks (3. märtsi 2010. aasta osaotsus, vt punkti 4 eespool). Praeguses menetlusjärgus puudutab kaebus vaid Lätit. Sellest tulenevalt ei ole EIK *ratione personae* pädev tegema ametlikku otsust selle kohta, kas Limassoli Piirkonnakohtus täitis artikli 6 lõike 1 nõudeid. Samas peab ta tuvastama, kas Küprose kohtuotsuse täidetavaks kuulutamisel tegutsesid Läti kohtud kooskõlas nimetatud sättega (vt *mutatis mutandis Pellegrini vs. Itaalia*, nr 30882/96, punktid 40–41, EIK 2001-VIII). Nii ei jää EIK-il muud üle kui võtta arvesse Küprosel toimunud menetluse asjakohaseid aspekte.

98. EIK leiab, et välismaise kohtuotsuse täitmise otsust ei saa pidada konventsiooni artikli 6 lõike 1 nõuetega kooskõlas olevaks, kui poolele, kelle kahjuks otsus tehti, ei antud mingit võimalust esitada kaebust ebaõiglase menetluse kohta, mille lõpus see otsus tehti, riigis, kus otsus tehti, ega taotluse saanud riigis. Kolmanda isikuna esitatud arvamuses rõhutas Eesti riik seda, et vahet tuleb teha teises konventsiooniosalises tehtud kohtuotsuse täitmise ja riigi, mis ei ole konventsiooniosaline, ametivõimude tehtud otsuse täitmise vahel. Esimesel juhul, kui kehtib eeldus, et pooltel on võimalik tagada oma konventsioonijärgsete õiguste kaitse riigis, kus otsus tehti, siis peaks taotluse saanud riigi kohtu kontroll olema piiratum kui teisel juhul (vt punkti 87 eespool). EIK märgib, et ta ei ole kunagi varem pidanud kontrollima õiglase kohtumenetluse tagatiste järgimist Euroopa Liidu õigusel põhineva vastastikuse tunnustamise kontekstis. Kuid ta on alati kohaldanud üldpõhimõtet, mille kohaselt ei tohi välisriigi kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise taotlust lahendav kohus taotlust rahuldada ilma kõigepealt seda kohtuotsust mingil määral kontrollimata õiglase kohtumenetluse tagatiste valguses; kontrolli ulatus võib kohtuasja olemusest olenevalt varieeruda (vt *mutatis mutandis Drozd ja Janousek vs. Prantsusmaa ja Hispaania*, 26. juuni 1992, p 110, seeria A nr 240, ja eespool viidatud *Pellegrini*, p 40). Seega peab EIK käesolevas asjas tegema asjasse puutuvate asjaolude valguses kindlaks, kas Läti ülemkohtu senati tehtud kontroll oli artikli 6 lõike 1 tähenduses piisav.

99. EIK rõhutab, et kooskõlas konventsiooni artikliga 19 on tema ainus kohustus tagada, et konventsiooniosalised täidaks endile võetud kohustusi. Eelkõige ei ole EIK-i ülesanne tegeleda fakti- või õigusveaga, mille on väidetavalt teinud riigi kohus temale esitatud tõendite

hindamisel, välja arvatud juhul ja niivõrd, kui võrd see võis riivata konventsiooniga kaitstud õigusi ja vabadusi (vt muu hulgas *García Ruiz vs. Hispaania* [suurkogu], nr 30544/96, p 28, EIK 1999-I). EIK ei saa ise hinnata fakte, mille alusel on riigi kohus teinud ühe otsuse ja mitte teistsuguse, sest vastasel juhul tegutseks ta neljanda astme kohtuna ja eiraks tema tegevusele seatud piiranguid (vt *Centro Europa 7 S.r.l. ja Di Stefano vs. Itaalia* [suurkoda], nr 38433/09, p 197, EIK 2012). Sellest tulenevalt ei ole EIK pädev otsustama tõstatatud faktiküsimuste üle, näiteks kaebaja väite üle, et ta maksis võla tagasi enne tema vastu menetluse algatamist (vt punkte 15 ja 77 eespool).

100. Lisaks märgib EIK, et Küprose kohtuotsuse tunnustamine ja täitmine toimus kooskõlas nõukogu 22. detsembri 2000. aasta määrusega (EÜ) nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusasjades (tuntud kui Brüsseli I määrus), mis oli kõne all oleval ajal kohaldatav. Kaebaja väitis, et ülemkohtu senat rikkus nimetatud määruse artikli 34 punkti 2 ja sellele vastavat Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse sätet. EIK kordab, et ta ei ole pädev tegema ametlikku otsust kooskõla kohta riigi õigusega, muude rahvusvaheliste lepingutega või Euroopa Liidu õigusega (vt näiteks *S. J. vs. Luksemburg*, nr 34471/04, p 52, 4. märts 2008, ja *Jeunesse vs. Madalmaad* [suurkoda], nr 12738/10, p 110, 3. oktoober 2014). Brüsseli I määruse sätete tõlgendamise ja kohaldamise ülesanne on kõigepealt ELK-i pädevuses eelotsuse küsimise raames ja seejärel riigi kohtute kui liidu kohtute omas ehk kui nad rakendavad määrust, nagu seda tõlgendab ELK. Euroopa Inimõiguste Kohtu jurisdiktsioon on piiratud konventsiooni nõuete, käesolevas asjas artikli 6 lõike 1, täitmise kontrolliga. Sellest tulenevalt ei ole omavoli puudumise korral, mis iseenesest tõstataks küsimuse artikli 6 lõike 1 alusel, EIK-i ülesanne teha otsust selle kohta, kas Läti ülemkohtu senat kohaldas Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 või muud Euroopa Liidu õiguse normi õigesti.

2. Võrdväärse kaitse presumptsioon (Bosporuse presumptsioon)

(a) Võrdväärse kaitse presumptsiooni ulatus

101. EIK kordab, et isegi Euroopa Liidu õiguse kohaldamisel on konventsiooniosalised seotud kohustustega, mille nad on vabatahtlikult endile võtnud konventsiooniga liitudes. Kuid neid kohustusi tuleb hinnata selle presumptsiooni valguses, mille EIK *Bosporuse* otsuses kehtestas ja mida *Michaud* otsuses edasi arendas (mõlemad eespool viidatud; vt ka *M. S. S. vs. Belgia ja Kreeka* [suurkoda], nr 30696/09, p 338, EIK 2011, ja eespool viidatud *Povse*, p 76). Kohtuasjas *Michaud* tegi EIK järgmise kokkuvõtte oma praktikast nimetatud presumptsiooni kohta:

„102. EIK kordab, et konventsiooniosaliste täielik vabastamine nende konventsioonijärgsest vastutusest olukorras, mil nad täitsid üksnes oma kohustust rahvusvahelise organisatsiooni, kellele nad on andnud osa oma suveräänsusest, liikmena, ei oleks kooskõlas konventsiooni eesmärgiga – konventsioonijärgseid tagatiseid saaks igal ajal piirata või välistada, mis muudaks olematuks selle kohustuslikkuse ning kahjustaks tagatiste otstarbekat ja tõhusat olemust. Ehk riikidel säilib nende konventsioonijärgne vastutus meetmete eest, mida nad võtavad rahvusvaheliste õiguslike kohustuste täitmiseks, isegi kui sellised kohustused tulenevad nende kuuluvusest rahvusvahelisse organisatsiooni, kellele on nad loovutanud osa oma suveräänsusest (vt eespool viidatud *Bosporus*, p 154).

103. Kuid samas on EIK leidnud, et selliste kohustustega kooskõlas olev tegevus on õigustatud, kui asjasse puutuv organisatsioon kaitseb põhiõigusi (pakutavad sisulised tagatised ja nendega kooskõla kontrollivad mehhanismid) viisil, mida saab pidada vähemalt võrdväärseks – mitte identseks, vaid võrreldavaks – konventsiooni pakutavaga (seejuures tuleb arvestada, et sellise võrdväärse tuvastamist ei saa pidada lõplikuks ja seda võidakse üle vaadata, kui põhiõiguste kaitses toimuvad märkimisväärsed muudatused). Kui organisatsioon pakub sellist võrdväärset kaitset, siis eeldatakse, et riik ei ole konventsiooni nõuetest kõrvale kaldunud, kui ta ei tee muud, kui täidab organisatsiooni liikmesusest tulenevaid õiguslikke kohustusi.

Kuid riik vastutab konventsiooni alusel kogu tegevuse eest, mis jääb tema rahvusvahelistest

kohustustest väljapoole, eriti juhul, kui on kasutatud riigi kaalutusõigust (vt eespool viidatud *M. S. S. vs. Belgia ja Kreeka*, p 338). Lisaks saab iga sellise eelduse ümber lükata, kui konkreetse asja asjaoludel leitakse, et konventsioonist tulenevate õiguste kaitse oli selgelt puudulik. Sellistel juhtudel kaaluks rahvusvahelise koostöö üles konventsiooni roll Euroopa avaliku korra konstitutsioonilise instrumendina inimõiguste valdkonnas (vt eespool viidatud *Bosphorus*, punktid 152–158, ja samuti eespool viidatud *M. S. S. vs. Belgia ja Kreeka*, punktid 338–340).

104. Selle võrdväärse kaitse presumptsiooni eesmärk on eelkõige tagada, et konventsiooniosaline ei peaks silmitsi seisma dilemmaga, kui ta on kohustatud tuginema õiguslikele kohustustele, mis tulenevad tema kuuluvusest rahvusvahelisse organisatsiooni, mis ei ole konventsiooniosaline ja millele ta on loovutanud osa oma suveräänsusest, et õigustada oma tegevust või tegevusetust, mis tuleneb sellisest liikmesusest võrreldes konventsiooniga. Samuti on selle eesmärk teha kindlaks, millistes asjades võib EIK rahvusvahelise koostöö huvides vähendada oma konventsiooni artiklist 19 tulenevat järelevalverolli seoses sellega, kas konventsiooniosalised täidavad konventsioonist tulenevaid kohustusi. Nendest eesmärkidest tuleneb, et EIK on sellise korraldusega nõus üksnes siis, kui EIK-i kaitstavatele õigustele ja tagatistele on antud kaitse, mis on võrreldav EIK-i antavaga. Vastasel juhul ei toimuks mingit rahvusvahelist kontrolli selle üle, kas riigi tegevus vastab konventsiooniga võetud kohustustele.”

102. EL-i endise esimese samba kontekstis (vt eespool viidatud *Bosphorus*, p 72) leidis EIK, et põhiõiguste kaitse EL-i õigussüsteemi alusel on põhimõtteliselt võrdväärne konventsiooni pakutava kaitsega. Sellele järeldusele jõudes leidis EIK esiteks, et Euroopa Liit pakub sisuliste tagatiste võrdväärset kaitset, märkides sealjuures, et kõnealusel ajal oli põhiõiguste austamine juba ühenduse õigusaktide seaduslikkuse eeltingimuseks ning et ELK viitas laialdaselt konventsiooni sätetele ja Strasbourgi kohtupraktikale hinnangu andmisel (vt eespool viidatud *Bosphorus*, p 159). See järeldus on *a fortiori* kehtinud alates 1. detsembrist 2009 ehk kuupäevast, mil jõustus Euroopa Liidu asutamislepingu artikkel 6 (muudetud), mis annab Euroopa Liidu põhiõiguste hartale asutamislepingutega sama väärtuse ja põhiõigustele, nagu need on konventsiooniga tagatud ja nagu need tulenevad liikmesriikide ühistest põhiseaduslikest tavadest, Euroopa Liidu õiguse üldpõhimõtete staatuse (vt eespool viidatud *Michaud*, p 106).

103. EIK leidis, et EL-i õigusega antav sisuline kaitse on võrdväärne, võttes arvesse põhiõiguste harta artikli 52 lõiget 3, mille järgi on niivõrd, kuivõrd hartas sisalduvad õigused vastavad konventsiooniga tagatud õigustele, nende tähendus ja ulatus sama, piiramata võimalust, et EL-i õigus pakub ulatuslikumat kaitset (vt eespool viidatud *Bosphorus*, p 80). Kaaludes, kas tema menetluses olevas asjas võib EIK leida, et EL-i õigusega antav kaitse on võrdväärne konventsioonist tuleneva kaitsega, võtab EIK eriti hoolega arvesse seda, kui oluline on kooskõla põhiõiguste harta artikli 52 lõikes 3 sätestatud reegluga, arvestades seda, et Lissaboni lepingu jõustumine (vt punkti 37 eespool) andis hartale asutamislepingutega sama õigusliku väärtuse.

104. Teiseks on EIK tunnustanud, et Euroopa Liidu õigusest tulenev põhiõiguste järgimise järelevalve mehhanism pakub samuti konventsiooniga võrreldavat kaitset niivõrd, kuivõrd selle mehhanismi potentsiaali kasutatakse ära täies ulatuses. Selles kontekstis on EIK pidanud märkimisväärselt oluliseks ELK-i rolli ja õigusi olenemata asjaolust, et individuaalne juurdepääs sellele kohtule on tunduvalt piiratum kui Strasbourgi kohtule konventsiooni artikli 34 alusel (vt eespool viidatud kohtuotsuseid *Bosphorus*, punktid 160–165, ja *Michaud*, punktid 106–111).

(b) Võrdväärse kaitse presumptsiooni kohaldamine käesolevas asjas

105. EIK kordab, et võrdväärse kaitse presumptsiooni kohaldamisele Euroopa Liidu õigussüsteemis kehtib kaks tingimust, mis on ette nähtud eespool viidatud *Michaud* kohtuotsuses. Need tingimused on täielik kaalutusõiguse puudumine riigi kohtutel ja Euroopa Liidu õigusest tuleneva järelevalvemehhanismi täieliku potentsiaali kasutamine (*ibid.*,

punktid 113–115). Sellest tulenevalt peab EIK kindlaks tegema, kas need kaks tingimust olid käesolevas asjas täidetud.

106. Esimese tingimuse kohta märgib EIK kohe alguses, et säte, millele ülemkohtu senat tugines, sisaldus liikmesriikides täies ulatuses otsekohalduvas määruses, mitte direktiivis, mis oleks liikmesriigile kohustuslik seoses saavutatava eesmärgiga, kuid mis jätkaks selle saavutamise viisi ja vahendid riigi otsustada (vt eespool viidatud *Michaud*, p 113). Mis puudutab käesolevas asjas kohaldatud konkreetset sätet ehk Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2, siis märgib EIK, et see lubab välisriigi kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumist üksnes väga piiratud juhtudel ja teatud eeltingimuste täitmisel, nimelt kui kostjale ei olnud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte toimetatud piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta, välja arvatud juhul, kui kostja ei algatanud otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus. ELK-i üsna laialdases praktikas antud tõlgendusest (vt punkte 57–61 eespool) on selge, et nimetatud säte ei andnud mingit kaalutusõigust kohtule, kellelt täidetavaks kuulutamist taotleti. Sellest tulenevalt leiab EIK, et Läti ülemkohtu senatil ei olnud käesolevas asjas mingit otsustusvabadust.

107. Seega erineb käesolev asi eespool viidatud asjast *M. S. S.* Selles asjas uuris EIK Belgia konventsioonijärgset vastutust ja märkis, et kohaldatava määruse (Dublini II määrus) tingimustel oli Belgia ametivõimudel kaalutusõigus otsustamiseks, kas kasutada suveräänsuse klauslit, mis võimaldas neil varjupaigataotlus läbi vaadata ja mitte saata kaebajat tagasi Kreekasse, kui nad leidsid, et Kreeka ametivõimud tõenäoliselt ei täidaks oma konventsioonijärgseid kohustusi (punktid 339–340). Brüsseli I määruse artikli 34 punkt 2 aga ei anna riikidele mingit sellist kaalutusõigust.

108. Kolmanda isikuna esitatud seisukohas väitis AIRE Centre, et Läti ülemkohtu senat oleks saanud ja pidanud tuginema Brüsseli I määruse artikli 34 punktile 1, mille järgi peab täidetavaks kuulutamise taotluse rahuldamata jätma, kui tunnustamine oleks selgelt vastuolus selle liikmesriigi avaliku korraga, kus tunnustamist taotletakse. AIRE Centre'i sõnul andis see säte Läti kohtule teatava diskretsiooni (vt punkti 94 eespool). Kuid ülemkohtus kaebaja tõstatatud argumendid piirnesid artikli 34 punkti 2 kohaldamisega. Sellest tulenevalt piirdub EIK oma analüüsis kaebaja kaebustega, nagu ta neid ülemkohtus esitas, ja käesoleva menetluse kontekstiga. EIK leiab, et ei ole tema ülesanne teha kindlaks, kas kohaldada oleks tulnud muud Brüsseli I määruse sätet.

109. Mis puudutab teist tingimust ehk Euroopa Liidu õiguses sätestatud järelevalvemehhanismi täieliku potentsiaali kasutamist, siis märgib EIK kohe alguses, et eespool viidatud *Bosphoruse* kohtuasjas tunnustas ta, et tervikuna võttes annab Euroopa Liidus kehtestatud järelevalvemehhanism kaitse, mis on võrdväärne konventsioonist tulenevaga (*ibid.*, punktid 160–164). Käesoleva asja konkreetsete asjaolude juurde pöördudes märgib EIK, et ülemkohtu senat ei küsinud ELK-ilt eelotsust määruse artikli 34 punkti 2 tõlgendamise ja kohaldamise kohta. Samas leiab ta, et seda teist tingimust tuleks kohaldada liigsete vorminõueteta ja kõnealuse järelevalvemehhanismi konkreetseid jooni arvesse võttes. EIK leiab, et mingit kasu ei tuleks sellest, kui *Bosphoruse* presumptsioon seataks sõltuvusse nõudest, et riigi kohtud peavad küsima ELK-ilt eelotsust eranditult kõikides asjades, sealhulgas nendes, kus ei kerki esile ühtegi tõelist ja tõsist küsimust seoses põhiõiguste kaitsega EL-i õiguses, või nendes, milles ELK on juba täpselt öelnud, kuidas EL-i õiguse kohaldatavaid sätteid tuleks tõlgendada, et tagada põhiõiguste järgimine.

110. EIK märgib, et ta on teises kontekstis leidnud, et riigi kohtud, kelle otsuse peale riigi õiguse alusel edasi kaevata ei saa, on kohustatud põhjendama keeldumist küsida ELK-ilt eelotsust, võttes arvesse ELK-i praktikaga kehtestatud erandeid. Seega peavad riigi kohtud

nimetama, millistel põhjustel ei pea nad eelotsuse küsimist vajalikuks (vt *Ullens de Schooten ja Rezabek vs. Belgia*, nr-d 3989/07 ja 38353/07, p 62, 20. september 2011, ja *Dhahbi vs. Itaalia*, nr 17120/09, punktid 31–34, 8. aprill 2014). EIK rõhutab, et tema tehtava kontrolli eesmärk on teha kindlaks, kas eelotsuse küsimisest keeldumine kujutas endast konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumist, ja seejuures võtab ta arvesse ELK-i praktikaga juba välja kujunenud käsitlust. Sellest tulenevalt erineb käesolev kontroll sellest, mida EIK teeb siis, kui ta vaatab läbi otsuse mitte küsida eelotsust, nagu käesolevaski asjas, osana üldisest hinnangust põhiõiguste kaitse ulatuse kohta Euroopa Liidu õiguses. EIK annab selle hinnangu kooskõlas *Michaud* kohtuotsuses kujundatud praktikaga selleks, et teha kindlaks, kas ta saab vaidlustatud otsuse suhtes kohaldada võrdväärse kaitse presumptsiooni ehk presumptsiooni, mida EIK kohaldab enda kehtestatud tingimuste kohaselt.

111. Sellest tulenevalt leiab EIK, et küsimust, kas kasutati Euroopa Liidu õiguse pakutava järelevalvemehhanismi täielikku potentsiaali, ja täpsemalt, kas asjaolu, et riigi kohus ei küsinud ELK-ilt eelotsust, välistab võrdväärse kaitse presumptsiooni kohaldamise, tuleks hinnata iga kohtuasja konkreetsete asjaolude valguses. Käesolevas asjas märgib ta, et kaebaja ei esitanud ühtegi konkreetset väidet Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 tõlgendamise ega põhiõigustega kooskõla kohta, mille alusel saaks leida, et ELK-ilt oleks pidanud eelotsust küsima. Seda seisukohta kinnitab asjaolu, et kaebaja ei esitanud Läti ülemkohtu senatile ühtegi sellekohast taotlust. Seetõttu on käesolev kohtuasi selgelt eristatav eespool viidatud *Michaud* kohtuasjast, milles riigi ülemkohus keeldus rahuldama kaebaja esitatud taotlust küsida ELK-ilt eelotsust, kuigi ELK ei olnud varem käsitlenud konventsiooni kooskõla selle Euroopa Liidu õiguse vaidlustatud normiga (*ibid.*, p 114). Seega ei ole eelotsuse küsimata jätmine käesolevas asjas määrava tähtsusega. Sellest tulenevalt tuleb lugeda, et *Bosphoruse* presumptsiooni kohaldamise teine tingimus on täidetud.

112. Eeltoodud kaalutlustel leiab EIK, et võrdväärse kaitse presumptsioon on käesolevas asjas kohaldatav, kuna ülemkohtu senat ei teinud muud, kui täitis Läti õiguslikke kohustusi, mis tulenesid tema kuulumisest Euroopa Liitu (vt *mutatis mutandis* eespool viidatud *Povse*, p 78). Seetõttu on EIK-i ülesanne piiratud tuvastamisega, kas konventsiooniga tagatud õiguste kaitse oli käesolevas asjas niivõrd selgelt puudulik, et see presumptsioon ümber lükata. Sellisel juhul kaaluks konventsiooni kui „Euroopa avaliku korra põhiseadusliku instrumendi“ järgimine inimõiguste valdkonnas üles rahvusvahelise koostööga seotud huvi (vt eespool viidatud *Bosphorus*, p 156, ja *Michaud*, p 103). Selle küsimuse käsitlemisel peab EIK arvesse võtma nii Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 kui sellist kui ka konkreetseid asjaolusid, millistel seda käesolevas asjas kohaldati.

3. Väide, et konventsiooniga tagatud õiguste kaitse oli selgelt puudulik

(a) Üldised märkused vastastikuse tunnustamise kohta

113. EIK märgib üldiselt, et Brüsseli I määrus põhineb osaliselt vastastikusel tunnustamisel, mis omakorda põhineb Euroopa Liidu liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõttel. Brüsseli I määruse preambulis sätestatakse, et määruse aluseks on vastastikune usaldus õigusemõistmisse EL-is, mis viitab sellele, et deklaratsioon kohtuotsuse jõustatavuse kohta tuleks tegelikult välja anda automaatselt pärast esitatud dokumentide formaalset kontrollimist, ilma et kohus saaks omal algatusel esitada käesoleva määruse kohaseid jõustamata jätmise põhjusi (vt punkti 54 eespool). EIK võtab arvesse vastastikuse tunnustamise olulisust ELTL-i artiklis 67 nimetatud vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala moodustamisele ja selleks vajalikku vastastikust usaldust. Nagu on ELTL-i artikli 81 lõikes 1 ja artikli 82 lõikes 1 sätestatud, on kohtuotsuste vastastikune tunnustamine

ette nähtud eelkõige õiguslase koostöö lihtsustamiseks tsiviil- ja kriminaalasjades. EIK on korduvalt kinnitanud oma pühendumust rahvusvahelisele ja Euroopa-sisesele koostööle (vt muu hulgas *Waite ja Kennedy vs. Saksamaa* [suurkoda], nr 26083/94, punktid 63 ja 72, EIK 1999-I, ja eespool viidatud *Bosphorus*, p 150). Sellest tulenevalt leiab EIK, et vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala moodustamine Euroopas ning selleks vajalike vahendite kasutamine on konventsiooni seisukohast põhimõtteliselt täiesti seaduslikud.

114. Sellest olenemata ei tohi selle ala moodustamiseks kasutatavad meetodid rikkuda nendest mehhanismidest puudutatud isikute põhiõigusi, nagu kinnitab ka ELTL-i artikli 67 lõige 1. Kuid on ilmne, et mõne kasutatud meetodiga taotletava tõhususe tulemuseks on see, et põhiõiguste järgimise kontrolli reguleeritakse tugevalt või isegi piiratakse. Seega märkis ELK hiljuti arvamuses nr 2/13, et liikmesriigid võivad liidu õiguse rakendamisel olla sama õiguse alusel kohustatud eeldama, et teised liikmesriigid järgivad põhiõigusi, mistõttu neil puudub [---] võimalus kontrollida – välja arvatud erandjuhtudel –, kas teine liikmesriik on tegelikult konkreetsel juhul järginud liidus tagatud põhiõigusi (vt punkti 49 eespool). Kui piirata riigi, kus tunnustamist taotletakse, õigust kontrollida, kas riik, kus kohtuotsus tehti, järgis põhiõigusi, erandjuhtudega, siis võib see praktikas olla vastuolus konventsioonist tuleneva kohustusega, mille järgi peab taotluse saanud riigi kohtul olema vähemalt õigus kontrollile, mis vastab kohtuotsuse teinud riigis toimunud põhiõiguste rikkumise kohta esitatud kaaluka väite raskusele, tagamaks, et nende õiguste kaitse ei ole selgelt puudulik.

115. Lisaks märgib EIK, et kui riigi ametivõimud rakendavad Euroopa Liidu õigust ja neil puudub selle suhtes kaalutusõigus, on *Bosphoruse* kohtuotsuses kehtestatud võrdväärse kaitse presumptsioon kohaldatav. See juhtub juhul, kui vastastikune tunnustamine nõuab kohtult eeldamist, et teine liikmesriik on järginud põhiõigusi piisavalt. Seega on riigi kohtud jäetud ilma kaalutusõigusest selles küsimuses, mille tagajärjeks on *Bosphoruse* võrdväärse presumptsiooni automaatne kohaldamine. EIK rõhutab, et vastastikusele tunnustamisele põhineva presumptsiooni ja võrdväärse kaitse *Bosphoruse* presumptsiooni koosmõju tõttu on paradoksaalselt selle tagajärjeks kahekordne piirang riigi kohtu õigusele kontrollida põhiõiguste järgimist.

116. *Bosphoruse* kohtuotsuses kordas EIK, et konventsioon on Euroopa avaliku korra põhiseaduslik instrument (*ibid.*, p 156). Sellest tulenevalt peab EIK juhtudel, mil võrdväärse kaitse presumptsiooni kohaldamise tingimused on täidetud (vt punkte 105–106 eespool), veenduma, et vastastikuse tunnustamise mehhanismid ei jäta mingit lünka ega erilist olukorda, mistõttu oleks konventsiooniga tagatud inimõiguste kaitse selgelt puudulik. Seda tehes võtab EIK arvesse ka seda, kuidas need mehhanismid toimivad, ja eelkõige nendega taotletavat tõhususe eesmärki. Sellest olenemata peab EIK kontrollima, et vastastikuse tunnustamise põhimõtet ei kohaldataks automaatselt või mehaaniliselt (vt *mutatis mutandis X vs. Läti* [suurkoda], nr 27853/09, punktid 98 ja 107, EIK 2013) põhiõigusi kahjustades – mille kohta on ka ELK rõhutanud, et neid tuleb selles kontekstis järgida (vt näiteks eespool viidatud kohtuotsust *Alpha Bank Cyprus Ltd*, p 48). Kui riigi, mis on nii konventsiooniosaline kui ka Euroopa Liidu liikmesriik, kohtult taotletakse EL-i õigusega kehtestatud vastastikuse tunnustamise mehhanismi kohaldamist, peab ta rakendama seda mehhanismi täies ulatuses, kui konventsioonijärgsete õiguste kaitset ei saa pidada selgelt puudulikuks. Kui aga talle esitatakse tõsine ja põhjendatud kaebus selle kohta, et konventsioonijärgse õiguse kaitse on olnud selgelt puudulik ja seda olukorda ei ole võimalik Euroopa Liidu õiguse alusel parandada, ei saa ta hoiduda kaebuse läbivaatamisest üksnes põhjusel, et ta rakendab EL-i õigust.

(b) Kas põhiõiguste kaitse oli käesolevas asjas selgelt puudulik

117. Nüüd peab EIK tegema kindlaks, kas Läti ülemkohtu senati tagatud põhiõiguste

kaitse oli käesolevas asjas niivõrd selgelt puudulik, et lükata ümber võrdväärse kaitse presumptsioon nii kohaldatud Euroopa Liidu õigusnormi kui ka selle rakendamise suhtes kaebaja konkreetses asjas.

118. EIK leiab, et Brüsseli I määruse artikli 34 punktis 2 sätestatud mehhanismist tulenev õiguskaitsevahendite ammendamise nõue, nagu seda tõlgendab ELK (kostja peab kasutama kohtuotsuse teinud riigis kättesaadavaid õiguskaitsevahendeid, et ta saaks kaevata talle menetluse algatamist käsitleva dokumendi kätte toimetamata jätmise üle), ei ole iseenesest problemaatiline konventsiooni artikli 6 lõike 1 tagatiste kontekstis. See on eeltingimus, mille eesmärk on tagada nõuetekohane õigusemõistmine menetlusökonoomia vaimus ja mis põhineb käsitlusel, mis on sarnane konventsiooni artikli 35 lõikes 1 ette nähtud riigisiseste õiguskaitsevahendite ammendamise reegli aluseks oleva käsitlusega. Sellel käsitlusel on kaks poolt. Esiteks on riigid vabastatud vastutusest oma tegevuse eest rahvusvahelise kogu ees enne, kui neil on olnud võimalus asja heastada oma õigussüsteemi abil, ja teiseks eeldatakse, et riigisiseses süsteemis on väidetava rikkumise jaoks olemas tõhus õiguskaitsevahend (vt *mutatis mutandis Akdivar jt vs. Türgi*, 16. september 1996, p 65, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV, ja *Sargsyan vs. Aserbaidžaan* [suurkoda], nr 40167/06, p 115, EIK 2015). Sellest tulenevalt ei näe EIK midagi, mis viitaks sellele, et kaitse oli selles suhtes selgelt puudulik.

119. Kuid EIK rõhutab, et võistleva menetluse põhimõtte ja poolte võrdsuse põhimõtte, mis on tihedalt omavahel seotud, on konventsiooni artikli 6 lõike 1 tähenduses õiglaste kohtumenetluse kontseptsiooni peamised osad. Need nõuavad õiglast tasakaalu poolte vahel – kõikidel pooltel peab olema mõistlik võimalus esitada oma seisukohti tingimustel, mis ei aseta teda märkimisväärselt ebasoodsasse olukorda võrreldes vastaspoole või vastaspooltega (vt näiteks *Gorraiz Lizarraga jt vs. Hispaania*, nr 62543/00, p 56, EIK 2004-III). Need põhimõtted, mis hõlmavad menetlusõiguse kõiki aspekte konventsiooniosalistes riikides, on kohaldatavad ka kohtudokumentide pooltele kättetoimetamise spetsiifilises valdkonnas (vt *Miholapa vs. Läti*, nr 61655/00, p 23, 31. mai 2007, ja *Övüş vs. Türgi*, nr 42981/04, p 47, 13. oktoober 2009), kuigi artikli 6 lõiget 1 ei saa tõlgendada nii, nagu see näeks dokumentide kättetoimetamiseks ette konkreetse vormi (vt eespool viidatud kohtuotsust *Orams*).

120. Käesoleva asja juurde pöördudes märgib EIK, et kaebaja väitis kogu aeg, eriti Läti kohtutes, et teda ei teavitatud aegsasti kutsest ilmuda Limassoli Piirkonakohtusse ega äriühingu F.H. Ltd. taotlusest, mille tõttu ei olnud tal võimalik end kaitsta. Sellest tulenevalt väitis ta, et vaidlustatud kohtuotsuse tunnustamisest oleks pidanud Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 alusel keelduma. Kaebaja väitis, et kohtukutse saadeti aadressile, mille puhul oli füüsiliselt võimatu, et see temani jõuaks, kuigi hagejat esindavad Küprose ja Läti advokaadid teadsid väga hästi tema äriaadressi Riias ja oleksid kerge vaevaga saanud hankida ka tema elukoha aadressi (vt punkti 30 eespool). Seega esitas ta Läti kohtutes veenvaid argumente menetlusvea kohta, mis oli *a priori* vastuolus konventsiooni artikli 6 lõikega 1, ja välistas Küprose kohtuotsuse täitmise Lätis.

121. Eespool korratud üldpõhimõtete valguses märgib EIK, et ülemkohtu senatis toimunud menetluses kaebas kaebaja, et ta ei saanud mingit kohtukutset ja teda ei teavitatud Küprose kohtuotsusest. Seejuures tugines ta Brüsseli I määruse artikli 34 punktis 2 sätestatud tunnustamata jätmise põhjustele. Nimetatud normis sätestatakse selgelt, et sellistele põhjustele saab tugineda vaid tingimusel, et algatati kõnealuse kohtuotsuse vaidlustamise menetlus, kui selleks oli võimalus. Asjaolu, et kaebaja tugines nimetatud artiklile kohtuotsust vaidlustamata, kuigi see oli nõutud, tõstas selle õiguskaitsevahendi Küprosel kättesaadavuse küsimuse käesoleva asja asjaoludel. Sellises olukorras ei olnud senatil õigust kaebajat lihtsalt kritiseerida, nagu ta tegi oma 31. jaanuari 2007. aasta otsuses, selle eest, et kaebaja ei vaidlustanud seda kohtuotsust, ega vaikida tõendamiskohustuse küsimuses seoses õiguskaitsevahendi olemasolu ja kättesaadavusega riigis, kus kohtuotsus tehti; konventsiooni

artikli 6 lõige 1, nagu ka Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 lõpp, nõuavad selle tingimuse täitmises veendumist, vastasel juhul ei ole võimalik kaebaja kaebuse läbivaatusest keelduda. EIK leiab, et tõendamiskohustuse kindlakstegemine, mida ei reguleeri Euroopa Liidu õigus, nagu rõhutas Euroopa Komisjon (vt punkti 92 eespool), on seega määrava tähtsusega käesolevas asjas. Sellest tulenevalt oleks pidanud seda käsitlema võistlevas menetluses, mille lõpus oleks tehtud põhjendatud otsus. Kuid ülemkohus vaikivalt eeldas, et tõendamiskohustus on kaebajal või et selline õiguskaitsevahend oli kaebajale tegelikult kättesaadav. Selle käsitlemise, mis kajastab Brüsseli I määruse artikli 34 punkti 2 tähttähest ja automaatset kohaldamist, tulemusel võib teoreetiliselt jõuda järeldusele, et pakutud kaitse oli selgelt puudulik, mis lükkab ümber artikli 6 lõikega 1 tagatud kaitseõiguse võrdväärse kaitse presumptsiooni. Sellest olenemata ei leia EIK käesoleva kaebuse konkreetsetel asjaoludel, et nii oli ka sel juhul, kuigi see puudujääk on kahetsusväärne.

122. Suurkoja taotlusel Küprose riigi esitatud informatsioonist on selge, ja seda ei ole pooled ka vaidlustanud, et pärast seda, kui kaebaja oli kohtuotsusest teada saanud, tulenes Küprose õigusest kaebaja täiesti realistlik võimalus otsust vaidlustada olenemata sellest, et kohtuotsuse tegemisest oli möödunud palju aega. Kooskõlas Küprose õiguse ja kohtupraktikaga on juhtudel, mil kostja, kelle kohta on tehtud tagaseljaotsus, esitab taotluse selle otsuse tühistamiseks ja väidab vaidlustatavatel põhjustel, et teda ei kutsutud nõuetekohaselt kohtusse, kes selle otsuse tegi, taotlust lahendav kohus kohustatud – mitte lihtsalt õigustatud – tagaseljaotsuse tühistama (vt punkti 68 eespool). Sellest tulenevalt ei ole kaebaja väide selle kohta, et selline menetlus ei oleks tulemust andnud, EIK-i veennud. EIK on järjekindlalt leidnud, et kui esineb kahtlusi õiguskaitsevahendi tegeliku perspektiivikuse suhtes, siis tuleb see küsimus tõstatada riigisiseses kohtus (vt näiteks eespool viidatud *Akdivar jt*, p 71, ja *Naydenov vs. Bulgaaria*, nr 17353/03, p 50, 26. november 2009). Käesolevas asjas leiab EIK, et ajavahemikul 16. juunist 2006 (päev, mil kaebaja sai juurdepääsu kogu kohtutoimikule esimese astme kohtu ruumides ja tal oli võimalus tutvuda Küprose kohtuotsuse sisuga) 31. jaanuarini 2007 (ülemkohtu senati istungi toimumise päev) oli kaebajal piisavalt aega, et kasutada õiguskaitsevahendit Küprose kohtutes. Kuid vaid kaebajale teada olevatel põhjustel ei üritanud ta seda teha.

123. Asjaolu, et Küprose kohtuotsuses ei viidatud kättesaadavatele õiguskaitsevahenditele, ei mõjuta EIK-i arvamust. Läti tsiviilkohtumenetluse seaduse artikli 230 lg 1 nõuab tõepoolest, et kohtud tooksid oma otsustes välja edasikaebamise üksikasjaliku korra ja tähtajad (vt punkti 67 eespool). Kuigi selline nõue on kiiduväärne, kuna pakub lisatagatist, mis lihtsustab kohtumenetluse osapoolte õiguste teostamist, siis ei saa seda tuletada konventsiooni artikli 6 lõikest 1 (vt *Société Guérin Automobiles vs. 15 Euroopa Liidu liikmesriiki* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 51717/99, 4. juuli 2000). Seega oli kaebaja enda ülesanne, vajaduse korral nõu küsides, uurida Küprosel kättesaadavate õiguskaitsevahendite kohta pärast kõnealuselt kohtuotsusest teadasaamist.

124. Selles küsimuses jagab EIK vastustajariigi seisukohta, et investeerimisnõustajast kaebaja oleks pidanud olema teadlik võla tunnustamise akti allkirjastamise õiguslikest tagajärgedest. Akti reguleeris Küprose õigus, see puudutas rahasummat, mille kaebaja oli laenanud Küprose äriühingult, ja see sisaldas klauslit, millega anti jurisdiktsioon Küprose kohtutele. Sellest tulenevalt oleks pidanud kaebaja veenduma, et teab, kuidas võimalik menetlus Küprose kohtus toimuks (vt *mutatis mutandis Robba vs. Saksamaa*, nr 20999/92, komisjoni 28. veebruari 1996. aasta otsus, avaldamata). Kuna ta ei hankinud sellekohast teavet, siis aitas ta tegevusetuse ja hoolsuse puudumisega suuresti kaasa olukorrale, mille üle ta EIK-is kaebas ja mida ta oleks saanud ennetada, vältides seejuures kahju (vt *mutatis mutandis Hussin vs. Belgia* (otsus vastuvõetavuse kohta), nr 70807/01, 6. mai 2004, ja eespool viidatud *McDonald*).

125. Sellest tulenevalt ei leia EIK käesoleva asja konkreetsetel asjaoludel, et põhiõiguste kaitse oli selgelt puudulik, mis lükkaks ümber võrdväärse kaitse presumptsiooni.

126. Lõpetuseks, mis puudutab kaebaja muid kaebusi artikli 6 lõike 1 alusel, siis leiab EIK niivõrd, kuivõrd tal on õigus selle üle otsustada, et ei esine nimetatud sättega tagatud õiguste rikkumist.

127. Selle tõttu ei ole konventsiooni artikli 6 lõiget 1 rikutud.

EELTOODUST LĀHTUDES KOHUS

leiab kuuteistkümne poolthääle ja ühe vastuhäälega, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 ei ole rikutud.

Koostatud inglise ja prantsuse keeles ning tehtud teatavaks avalikul istungil inimõiguste hoones Strasbourgis 23. mail 2016.

Johan Callewaert
Sekretäri asetäitja

András Sajó
Esimees

Kooskõlas konventsiooni artikli 45 lõikega 2 ja kohtureeglite 74. reegli lõikega 2 on käesolevale kohtuotsusele lisatud järgmised eraldi arvamused:

- (a) kohtunike Lemmensi ja Briede ühine nõustuv arvamus;
- (b) kohtuniku Sajó eriarvamus.

A.S.
J.C.

KOHTUNIKE LEMMENSĪ JA BRIEDE ŪHINE NŌUSTUV ARVAMUS

1. NŌustume kohtunike enamusega, et konventsiooni artikli 6 lõige 1 on käesolevas asjas kohaldatav, kuid seda ei ole rikutud.

Kuid kahjuks ei nŌustu me kohtunike enamuse põhjendustega kõikides punktides. Kohtunike enamus leiab põhimõtteliselt, et Lāti ūlemkohtus toimunud menetluses oli puudujāāk (vt kohtuotsuse punkte 119–121), kuid asja konkreetsetel asjaoludel ei esinenud põhiõiguste kaitses selget puudust; sel põhjusel kohaldab enamus võrdväärse kaitses presumptsiooni, mida tuntakse kui Bosporuse presumptsiooni (vt punkte 122–125).

Austusega ei nŌustu me eeldusega, et ūlemkohtus toimunud menetluses oli puudujāāk.

2. Brüsseli I määruse artikkel 33 näeb ette põhimõtte, et Euroopa Liidu liikmesriigis tehtud kohtuotsust tunnustatakse teistes liikmesriikides. Artiklis 34 tehakse sellest põhimõttest erandid ja loetletakse kaks olukorda, mil kohtuotsust ei tunnustata. Kaebaja tugines artikli 34 punktis 2 sätestatud erandile (vt kohtuotsuse punkti 30). Ta väitis, et Limassoli kohtuotsus tehti tagaselja ja et talle ei toimetatud menetluse algatamist käsitlevat dokumenti või võrdväärset dokumenti kätte piisavalt aegsasti, et ta oleks saanud end kaitsta. Kaebaja teel oli aga ūks takistus – ta ei saanud artikli 34 punktis 2 ette nähtud erandile tugineda, kui ta ei algatanud (Küprosel) otsuse vaidlustamise menetlust siis, kui tal oli selleks võimalus (artikli 34 punkti 2 lõpp). Seega oli Küprosel õiguskaitsevahendite ammendamise küsimus kaebaja selle väite ūle otsustamisel määrava tähtsusega. Mārgime, et meie kohtuotsuses ei ole kuskil kirjas, et kaebaja väitis, et tal ei olnud võimalust Limassoli kohtuotsust vaidlustada, kui ta sellest teada sai (vt eelkõige punkte 30 ja 32).

Oluline on märkida, et kaebaja kasutas ka Brüsseli I määruse ūht teist sätet, nimelt artikli 38 punkti 1 (vt kohtuotsuse punkti 31). Selle sätte järgi täidetakse liikmesriigis tehtud ning selles riigis täitmisele pŌoravat otsust teises liikmesriigis, kui see on mõne huvitatud isiku taotlusel seal täidetakse kuulutatud. Kaebaja väitis muu hulgas, et hageja ei esitanud ūhtegi dokumentaalset tõendit, millest nähtuks, et 24. mai 2004. aasta kohtuotsus on Küprosel täidetakse (*ibid.*). Seega oli küsimus, kas Limassoli kohtuotsus on Küprosel täidetakse, kaebaja teise väite ūle otsustamisel määrava tähtsusega.

Lāti ūlemkohus tühistas ringkonnakohtu otsuse ning andis korralduse Limassoli kohtuotsuse tunnustamiseks ja täitmiseks. Me peame eriti oluliseks viisi, kuidas ūlemkohus käsitles neid kaebaja kaht väidet. Kohtutoimikus olevate tõendite alusel leidis kohus, et Limassoli kohtuotsus muutus lõplikuks. Lisaks leidis kohus, et seda asjaolu kinnitavad ka mõlema poole selgitused, mille kohaselt nimetatud kohtuotsuse peale kaebust ei esitatud. Meie arvates sisaldasid need otsustused vastust kaebaja mõlemale väitele – kuna kohtuotsus oli lõplik, oli see täidetakse, ja selle tõttu jäeti Brüsseli I määruse artikli 38 punktil 1 põhinev väide rahuldamata; lisaks ei vaidlustanud kaebaja kohtuotsust, mistõttu jäeti Brüsseli I määruse artikli 34 punktil 2 põhinev väide rahuldamata. Viimane otsustus selgitab ka seda, miks ūlemkohus leidis, et asja Limassoli kohtus menetlemisest nŌuetekohase teatamise küsimus ei omanud tähtsust.

3. Kohtunike enamus leiab, et ūlemkohus oleks pidanud võistlevas menetluses selgelt uurima tõendamiskohustuse küsimust seoses õiguskaitsevahendi olemasolu ja kättesaadavusega Limassoli kohtuotsuse vaidlustamiseks (vt kohtuotsuse punkti 121).

Meie arvates ei nõudnud käesoleva asja asjaoludel konventsiooni artikli 6 lõige 1 tõendamiskohustuse küsimuse üksikasjalikku uurimist. Ülemkohtu menetlust, sealhulgas tõendamiskohustusega seotud menetlust ja otsuste põhjendamist, reguleerib Läti õigus. Riigisisese õiguse järgi oli ülemkohtu ülesanne tegeleda kaebaja väitega. Kaebaja esitas oma väited ülemkohtule võistleva kohtuistungil ja ülemkohus vastas nendele väidetele oma otsuses. Lisaks ei vaidlustanud kaebaja isegi asjaolu, et õiguskaitsevahendid olid Küprosel kättesaadavad; Brüsseli I määruse artikli 38 punktiga 1 seotud väidete puhul tugines ta hoopis asjaolule, et Limassoli kohtuotsus ei ole veel täidetav, mida ülemkohus võis mõista kui mööndust, et nimetatud kohtuotsust on veel võimalik vaidlustada. Igal juhul leidis ülemkohus, et õiguskaitsevahend on tõepoolest kättesaadav, ja märkis selgelt, et kaebaja seda ei kasutanud.

Kui kaebaja soovis väita, et tegelikult ei olnud tal Küprosel mingit õiguskaitsevahendit kasutada, siis meie arvates oleks ta pidanud selle küsimuse selgelt tõstatama ülemkohtus. Me seame kahtluse alla selle, kas ta võis eeldada, et ülemkohus tõstatab selle küsimuse ise. Ja me kindlasti leiame, et ta ei saa konventsiooni artikli 6 lõike 1 alusel kaevata selle üle, et ei antud selget vastust väitele, mida selgelt ei esitatud.

4. Eespool esitatud põhjendustel leiame, et ülemkohtus toimunud menetlus oli kooskõlas võistleva menetluse põhimõtte ja poolte võrdsuse põhimõttega ning sellest tulenevalt artikli 6 lõiget 1 ei rikutud.

5. Kuna jõudsime sellisele järeldusele, ei pea me ilmselgelt uurima, millised õiguskaitsevahendid olid Küprose õiguse alusel olemas (vt kohtuotsuse punkti 122).

Me peame märkimisväärseks, et säästmaks vastustajariiki otsustusest, et konventsiooni on rikutud, kasutas kohtunike enamus Küprose õiguse tõlgendusel põhinevat põhistust, tuginedes seejuures Küprose riigi esitatud informatsioonile. Põhimõtteliselt ei ole EIK-i ülesanne tõlgendada riigisisest õigust. Siin aga tõlgendas enamus kolmanda riigi õigust, mis ei tundunud olevat võistleva menetluse ese vastustajariigi kohtutes.

6. Lõpetuseks, kuna me leiame, et Läti ülemkohtus toimunud menetluses puudujääke ei esinenud, oleme seisukohal, et puudus vajadus otsida abi *Bosphoruse* põhimõttest.

Kui EIK kohaldab *Bosphoruse* presumptsiooni, vähendab ta tegelikult oma järelevalverolli rahvusvahelise koostöö huvides (vt *Michaud vs. Prantsusmaa*, nr 12323/11, p 104, EIK 2012). Ta ei tohiks seda teha, kui rahvusvahelise koostöö huvid ei ole kaalul.

Seega meie arvates on selle põhimõtte kohaldamine asjakohane üksnes juhul, kui asi puudutab Euroopa Liidu õiguse rakendamist ja kui asjasse puutub menetluses esines puudujääke. Siis tekib küsimus, kas põhiõiguste kaitse puudus on nii selge, et lükkab ümber vastustajariiki soosiva presumptsiooni. Käesolevas asjas aga pärast seda, mida me peame tavapäraseks EIK-i tehtavaks kontrolliks, leiame, et Läti ülemkohtus toimunud menetluses puudusi ei esinenud.

Sellest tulenevalt võib meie arvates kaebuse rahuldamata jätta ilma vajaduseta tugineda oma põhjendustes *Bosphoruse* põhimõttele.

KOHTUNIKU SAJÓ ERIARVAMUS

1. Kahetsusväärsest ei saa ma selles asjas jagada kohtuniku enamuse seisukohta.

2. 24. mail 2004 kohustas Limassoli Piirkonnakohus kaebajat tasuma teatud rahasumma. Kohtuotsus tehti menetluses, milles kohtukutse esitati kaebajale (riigisisese menetluses kostja) vales aadressil. Seega ei saanud ta menetlusest teadlik olla. Hageja taotles Küprose kohtuotsuse täitmist Lätis. Kaebaja sai Küprose kohtuotsusest teada alles riigisisese menetluse käigus. Piirkonnakohus tühistas vaidlustatud täitekorralduse, kuid Läti ülemkohus andis korralduse Küprose kohtuotsuse tunnustamiseks ja täitmiseks. On üsna üllatav, et nõutud tunnistus kuupäevaga 18. jaanuar 2007 (s.t välja antud kaks aastat pärast täitmise taotluse esitamist Läti kohtule) esitati alles apellatsioonkaebuses ülemkohtule ja et seda aktsepteeriti selles menetlusstaadiumis. Kuid asi puudutab rohkem õigluse põhiküsimusi. Samuti tõstatab see küsimusi selle kohta, kuidas käsitletakse EL-i õigust EIK-is. Need on need küsimused, mille puhul jään eriarvamusele.

3. EIK ei eita, et välismaise kohtuotsuse täitmise otsust ei saa pidada konventsiooni artikli 6 lõike 1 nõuetega kooskõlas olevaks, kui poolele, kelle kahjuks otsus tehti, ei antud mingit võimalust esitada kaebust ebaõiglase menetluse kohta, mille lõpus see otsus tehti, riigis, kus otsus tehti, ega taotluse saanud riigis (vt punkti 98).

4. Kuid EIK-i põhjendustes:
 - a) riigi kohtutele ei antud mingit kaalutusõigust küsimuse läbivaatamiseks, kuna selle asja üle tuli otsustada Brüsseli I määruse alusel, mis ei anna ELK-i esitatud tõlgenduse järgi (vähemalt nagu EIK sellest aru sai) mingit kaalutusõigust hindamiseks;
 - b) selline riigisisese menetluse õigluse kontrolli välistamine Küprose kohtuotsuse täidetavuse kontekstis aga ei tõstata mingit küsimust, sest seda õigussüsteemi, mis selle välistab, tuleb käsitleda nii, et see pakub piisavat kaitset. Kui puudulik kaitse tuleneb EL-i õigusest, ei ole vähemalt *prima facie* mingit puudulikku kaitset, kuna Euroopa Liidus kehtestatud järelevalvemehhanism annab kaitse, mis on võrdväärne konventsioonist tulenevaga (vt punkti 109 viitega *Bosphorusele*);
 - c) see asi puudutab (välismaiste) kohtuotsuste (vastastikust) tunnustamist;
 - d) EL-is kohtuotsuste vastastikuse tunnustamise mehhanismi kontekstis kohaldub võrdväärse kaitse *Bosphoruse* presumptsioon selliselt, et konventsiooni alusel kerkib küsimus esile vaid juhul, kui konventsioonist tulenevaid õigusi ei võeta selgelt nõuetekohaselt arvesse;
 - e) sellist selget puudust ei esinenud, kuigi Läti ülemkohtu senat ei uurinud õiguskaitsevahendi kättesaadavuse küsimust riigis, kus otsus tehti;
 - f) Küprose riigi sõnul oli täiesti realistlik võimalus otsust Küprosel vaidlustada ja pooled ei vaielnud sellele vastu.

5. Kui aga faktiline eeldus punkti f alusel on õige, oleks tulnud tunnistada asi vastuvõetamatuks ja ei oleks olnud vajadust tugineda *Bosphorusele* ega selgele puudusele. Lisaks, nagu on EIK ise öelnud, peavad pooled (ja EIK) Euroopa Inimõiguste Kohtu menetluses tuginema riigi kohtutes arvesse võetule. Läti ülemkohtu senati otsuse kohaselt muutus Limassoli Piirkonna otsus lõplikuks, kuna muu hulgas seda ei vaidlustatud. (Seda ei saa kaebaja arvele panna.) Kuid just kaebuse esitamise võimatusest tulenebki menetluse õigluse puudumine – dokumentide kohase kättetoimetamata jätmise tõttu ei olnud võimalik vaidlustust esitada. Ma ei näe, mis hetkel oleks kaebaja saanud tõstatada Küprosel edasikaebuse esitamise küsimuse riigisisese menetluses – sellist võimaluse puudumist aktsepteerisid nii kõik pooled kui ka riigi kohtud ja vaidluse all oli vaid küsimus, kas selline

õiglase menetluse nõudeid rikkudes tehtud otsus on täidetav või mitte. Kuid Läti ülemkohtu senati otsus ja EIK süüdistavad kaebajat, kuigi täitemenetlus oli juba alanud ja küsimus oli vaid selles, kas kohtuistung nõuet eirates tehtud otsus on täidetav.

6. EIK on teadlik Läti menetluse puudulikkusest ja ta on leidnud, et Läti kohtud ei arutanud edasikaebuse esitamise võimalust Küprosel – vähemalt mis puudutas sellise võimalusega seotud tõendamiskohustust – võistlevas menetluses, mille tulemuseks on põhjendatud otsus. Kuid kohtuotsuse järgi ei olnud see puudujääk selge puuduse tasemel. See on kohaldatav lävi eeldatava võrdväärse kaitse olukordades vastastikuse tunnustamise asjades. Just selle minimaalse kontrolli tõttu võib EIK veendunud olla, et rikkumist ei olnud, sest kuna Küprosel väidetavalt edasikaebust ei esitatud, ei kujuta Läti kahetsusväärsed puudujäägid sellist ilmset rikkumist.

7. Siinkohal pean avaldama oma kahtlusi *Bosphoruse* põhimõtte kohta ja eelkõige selle kohaldatavuse kohta määruste, mis vaieldavalt ei võimalda kaalutlusõigust seoses konventsioonist tulenevate kaalutlustega.¹ *Bosphoruse* põhimõtte standardpõhjendus, nagu seda kohaldas EIK eeltoodud asjaoludel, on see, et EL-i õigussüsteem juba võtab arvesse konventsiooniga tagatud väärtusi ja õigusi ning tänu ELK-ile kaitseb see neid. Tõepoolest on mõistlik eeldada, et kui riigid loovutavad oma suveräänsuse rahvusvahelisele organisatsioonile, mis tunnustab konventsioonis sätestatud põhiõigusi, nagu on ette nähtud otsekohaldavas põhiõiguste hartas (artikli 52 lõige 3), siis on õigused kaitstud. Paika on pandud õiguslik mehhanism (ELK), mille ülesanne on tagada nende õiguste tegelik kaitse.

8. Lisaks on olemas selge puudujääkide kontrolli, nagu seda kasutatakse vastastikuse usalduse ja tunnustamise kontekstis, lisapõhjendus – väidetakse, et see teenib rahvusvahelise koostöö huve. Kuid isegi kui eeldada, et EL-i süsteem pakub ELK-i kaudu võrdväärset kaitset materiaalsoiguse ja samuti menetlusõiguse tingimustes, ei tohiks konventsioonist tulenevaid õigusi ohverdada rahvusvahelise koostöö nimel – see on kaalutlus, mis ei sisaldu konventsioonis ette nähtud põhjustes õiguste piiramiseks. Näen häid praktilisi põhjusi eeldada kooskõla konventsiooniga kontrollistandardi poolest sellise piirkondliku rahvusvahelise organisatsiooni nagu EL raames, mis selgelt tunnustab konventsioonist tulenevaid õigusi (vähemalt alates harta kohaldatavaks muutumisest). Viisakus nõuab siinkohal teatavat austust. Kuid inimõiguste austamise nõue EL-i õigusallikates ei muuda EIK-i rolli kardinaalselt erinevaks tema järelevalverollist võrreldes riikide põhiseaduslike süsteemidega. Konventsioonist tulenevaid õigusi tagavad üldjuhul ikkagi riikide põhiseadused ja kohtud. Lisaks ei olnud käesolevas asjas ELK-il võimalust pakkuda oodatud inimõiguste kaitset. Kuigi EL-i liikmesriigid võivad EL-i õiguse alusel olla kohustatud austama konventsioonist tulenevaid õigusi, mistõttu võivad teiste riikide kohtud eeldada selle kohustuse täitmist, ei taga miski automaatselt seda, et esimene riik tõepoolest seda täitis, ja selle tõttu ei saa esimest riiki usaldava teise riigi kohta öelda, et ta on vastutusest vabastatud. Isegi kui riikidel ei ole enda algatusel sügavuti kontrollimise kohustust, peaksid nad ikkagi viima läbi õiguste tõhusaks kaitseks vajaliku kontrolli juhtudel, kui kaebaja väidab õiguse presumptsiooni alusel, et inimõigusi eirati esimeses riigis. Vastasel juhul luuakse süsteem, mis ei vastuta konventsioonist tuleneva kontrolli ees. Kahetsusväärset ei võimaldanud Läti ülemkohus EL-i süsteemil väidet kontrollida. Järgmiseks hindab EIK, kas olenemata päritolust on riigi aktid konventsiooniga kooskõlas, kusjuures riigid vastutavad nüüd ja edaspidi oma konventsioonijärgsete kohustuste täitmise eest.

¹ Euroopa Komisjoni arvates (nagu on esitatud kolmanda isiku märkustes) ei pakkunud Brüsseli I määruse mehhanism õiglase kohtumenetluse õiguse tõhusat kontrolli avaliku korra erandi kujul.

9. Minu arvates ei kaitse inimõigusi see, kui laiendada *Bosphoruse* põhimõtet olukordadele, kus riigi kohtutel ei ole väidetavalt mingit kaalutusõigust konventsioonist tulenevate õiguste kaalumiseks.² Siinkohal on ka mõned ebakõlad; vähemalt mina ei näe võrdväärse kaitse võrreldavaid eeldusi ÜRO harta kohaldamise asjades, isegi kui Julgeolekunõukogul on erandlik kohtualluvus. Viimaseks tundub, et *Bosphoruse* põhimõtte laiendamine vastastikuse tunnustamise asjadele (asi, mis ei ole kindlasti piiratud Brüsseli määrusega kohtuotsuste täitmise kohta) loob eelduse, mida ei toeta elu tõsiasjad isegi ELK-i järgi, nagu sai selgeks hiljutistes kohtuasjades C-404/15 ja C-659/15 PPU. EIK jääb kindlaks oma seisukohale, mille kujundas asjas *M. S. S.* (välismaiste kohtuotsuste täitmise kohta artikli 6 kontekstis vt *Pellegrini vs. Itaalia*, nr 30882/96, EIK 2001-VIII; vt lisaks *X vs. Läti* [suurkoda], nr 27853/09, EIK 2013.)

² Selle poolest pean komisjoni seisukohta veenvamaks, kuid EIK-il ei ole palutud teha kindlaks seisukohta Euroopa Liidu õiguse ega riigi õiguse alusel, nii et ma ei saa tugineda nendele kaalutlustele.